

Jalostuksen tavoiteohjelma (uusi)

PIENIAMERIKANPAIMENKOIRA

1.1.2023-31.12.2027

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen yleiskokouksessa 15.5.2022
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 26.11.2022
SKL:n jalostustieteellisen toimikunnan työvaliokunta hyväksynyt 22.12.2022

Kuva Minna
2018

Tuokko

Sisällys

1. YHTEENVETO	4
2. RODUN TAUSTA	6
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	7
4. RODUN NYKYTILANNE	8
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja	8
4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos	8
4.1.2 Jalostuspohja	11
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	14
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	15
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	16
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	16
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	16
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus	16
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	16
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet	26
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen	27
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	27
4.3. Terveys ja lisääntyminen	28
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat	28
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat	40
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	45
4.3.4 Lisääntyminen	46
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	46
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	46
4.4. Ulkomuoto	47
4.4.1 Rotumääritelmä	47
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	49
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	49
4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	49
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	50
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso	50
5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen	54
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	55
6.1 Jalostuksen tavoitteet	55
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	55
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	57

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin	58
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	59
7. LÄHTEET	61
8. LIITTEET	63

1. YHTEENVETO

Rodun käyttötarkoitus

Pieniamerikanpaimenkoiran rotumääritelmän mukaan rotu on alunperin maatalojen paimenkoira. Nykyään koira on myös seura- ja harrastuskoira.

Keskeisimmät jalostustavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

Luonne ja käyttäytyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Luonteiden osalta tavoitteena on arvioida lisää ja säilyttää jo hyvältä vaikuttavaa seura- ja harrastuskoirien luonnepohjaa.	Jalostussuositukset: luonnetesti ja MH-kuvaus. Jalostukseen ei saa käyttää aggressiivista tai arkaa koira.

Terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Terveyden osalta tavoitteena on arvioida lisää ja säilyttää terveyspohjaa.	PEVISA: lonkat, kyynärät, silmät, jalostuskäytön alaikärajat, merle-merle ja töpö-töpö yhdistelmien kielto. Jalostussuositukset: selkä (LTV, VA), olat, polvet.

Lisääntyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Hedelmällisyyden ja normaalin lisääntymiskäyttäytymisen säilyttäminen.	Tiedon lisääminen ja arviointi. Terveyskysely.

Rakenteen ja anatomian terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Ulkomuodon osalta tavoitteena on säilyttää rodunomainen ja terve, työkäyttöön soveltuva rakenne, ilman liioiteltuja piirteitä.	Tiedon lisääminen. Kasvattajakoulutus. Tuomarikoulutus.

Käyttöominaisuudet	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Säilytetään rodun kyky paimentaa.	Jalostussuositukset: PAIM-T. Luonne- ja paimennuskyselyt.

Jalostuspohja	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Geenipohjan laajentaminen sekä rodun Suomen tilanteen seuraaminen.	PEVISA: jälkeläisrajoitukset. Jalostussuositukset.

Pentueiden rekisteröintiin vaikuttavat ehdot

PEVISA-ohjelma 1.1.2022-31.12.2023

- Virallinen lonkkakuvauslausunto, jonka raja-arvo on C.
- Virallinen kyynärniveldysplasialausunto jonka raja-arvo 1.
- Silmätarkastus, jonka voimassaoloaika on 12 kk.
- Jalostuskäytön alaikäraja nartuille on 22 kk ja uroksille 18 kk.

- Uroksella saa olla alle viisivuotiaana korkeintaan 20 jälkeläistä ja elinaikanaan uroksella saa olla korkeintaan 60 jälkeläistä.
- Rekisteröinnin erityisehdot: koiran väri ilmoitetaan rekisteröinnin yhteydessä. Pentueen molempien vanhempien värin on oltava merkittynä koirarekisteriin rekisteröintihetkellä. Merle-merle tai töpö-töpö -yhdistelmiä ei rekisteröidä. (Suomen Kennelliiton hallituksen päätös 7/08). Rodulle on olemassa töpöhäntäisyyden geenitesti.
- Ulkomaisia uroksia koskeva toistaiseksi voimassaoleva poikkeuslupa: ei vaadita kyynärkuvaustulosta, jälkeläismäärärajoitusta eikä silmätarkastukselle aseteta aikarajoitusta.
- ASDR ja MASCA-rekistereistä (ei-FCI) voi tilapäisesti siirtää koiraa suoraan Suomen Kennelliiton ER-rekisteriin omistajan anomuksella (voimassa 31.12.2025 asti).

JTO:n lisäsuositukset

- Toivottavaa käyttää lonkiltaan terveitä koiria (A tai B). C-lonkkainen tulisi yhdistää vain A-lonkkaisen kanssa.
- Virallinen kyynärniveldysplasiaalausunto: suositellaan käytettäväksi vain terveitä (0/0).
- Silmätarkastus: Suositellaan tarkistusta myös ennen laajennustippojen laittoa. Suosittelemme seuraamaan Kennelliiton ohjeistusta koskien eri silmätauteja. Jalostukseen käyttämättömät koirat suositellaan peilattavaksi ainakin kerran aikuisiässä. Pentueet suositellaan silmätarkastettavaksi 6-8 viikon iässä ennen luovutusta.
- Molempien vanhempien yleisen terveyden tulee olla hyvä, eikä niillä saa olla todettuja kroonisia sairauksia tai muita muutoksia (esimerkiksi allergiat, toistuvat iho-, silmä- tai korvatulehdukset, autoimmuunisairaudet, epilepsia, muut hermostolliset ongelmat).
- Jalostukseen ei tule käyttää koiria, jotka ovat luonteeltaan heikkohermoisia, arkoja tai vihaisia.
- Suositellaan luonnetestiä tai MH-luonnekuvausta tiedon keräämiseksi. Suositellaan PAIM-T koetta rodunomaisen käyttötarkoituksen selvittämiseksi.
- Molemmilla vanhemmilla olisi hyvä olla voimassa oleva polvilausunto 0/0.
- Selkien kuvaamista (LTV, VA) suositellaan arvokkaan tiedon keräämiseksi. LTV1-LTV4-diagnoosin saanut suositellaan yhdistettävän ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin (LTV0). VA1 diagnoosin saanut suositellaan yhdistettäväksi ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin. VA2-4 sekä oireilevia koiria ei suositella jalostukseen.
- Olkanivelten kuvaamista (OCD) suositellaan arvokkaan tiedon keräämiseksi.
- Suositeltavaa olisi käyttää jalostukseen koiria, joilla on leikkaava purenta ja täysi hampaisto. Koira, jolta puuttuu enemmän kuin 3 hammasta, ei suositella jalostukseen.
- **Seuraavat geenitestit suositellaan:** Silmäsairaudet: Multifokaalinen verkkokalvon sairaus (CMR1), tappisolurappeuma (CD), collien silmäanomalia (CEA), etenevä sauva-tappisolurappeuma (prcd-PRA), perinnöllinen harmaakaihi (PHC; HSF4-geeni) Muut: Etenevä selkäydinrappeuma (DM), lääkeaineyliherkkyys (MDR1), hyperurikosuria (HUU), kondrodystrofia (CDDY).

2. RODUN TAUSTA

Alkuperä ja käyttötarkoitus

Pieniamerikanpaimenkoirien alkuhetket ajoittuvat 1960 -luvun Yhdysvaltojen Kaliforniaan. Alusta alkaen kasvatuksen taustalla on ollut ajatus pienestä, aktiivisesta ja älykkästä paimenkoirasta, joka on kotonaan niin mautiloilla kuin kaupungeissa ja kulkee helposti omistajansa matkassa kaikkialle, minne tämä meneekin. Rotu on kehitetty pienikokoisista australiapaimenkoirista, joskaan luultavasti kaikki alkuaikoina jalostukseen käytetyt koirat eivät ole olleet rekisteröityjä, vaan myös pienikokoisia samantyyppisiä mautilojen ja ranchien paimenkoiria on käytetty.

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut paimen- ja seurakoira. Nykyisen käyttötarkoituksen voidaan kuvailla olevan seura- ja harrastuskoira. Rotumääritelmän mukaista paimennusviettiä olisi syytä vaalia, mutta varsinainen työkäyttö esimerkiksi mautiloilla tuskin yleistyy rodun kohdalla Suomessa.

Pieniamerikanpaimenkoira on aktiivinen rotu, joka vaatii sekä fyysistä että älyllistä aktivointia.

Rodun kehitys nykyiseen muotoonsa

Järjestäytynyt rotutoiminta alkoi vuonna 1980, kun rotu rekisteröitiin ensimmäisen kerran nimellä Miniature Australian Shepherd eli pieniaustraliapaimenkoira. Muita rodusta käytettyjä nimityksiä ovat olleet myös North American Shepherd ja Toy Australian Shepherd, jolla viitataan rotumääritelmää pienempiin koiriin. 1990-luvun alkuun mennessä rodun suosio oli kasvanut koko Yhdysvalloissa ja rodun ensimmäinen rotujärjestö Miniature American Shepherd Club of USA (MASCUSA) aloitti toimintansa. Rotu rekisteröitiin nykyisellä nimellään American Kennel Clubissa (AKC) vuonna 2011, jonka jälkeen United Kennel Club (UKC) ja Pohjoismaainen Kennelunioni (PKU) virallistivat myös rodun alueillaan. Suomessa pieniamerikanpaimenkoirat saivat rotuoikeudet 2018 ja rotu hyväksyttiin FCI-roduksi loppuvuodesta 2019.

Sukulaisrodut, joiden kanssa yhteinen kehityshistoria

Pieniamerikanpaimenkoiran kehityshistoria kulkee käsi kädessä australiapaimenkoirien kanssa. Vuoteen 2014 saakka pienikokoinen australiapaimenkoira oli vielä mahdollista rekisteröidä pieniamerikanpaimenkoiraksi AKC:ssa (American Kennel Club).

Eri linjat

Rodun suhteellisen nuoren iän vuoksi siinä on tällä hetkellä paljon vaihtelua niin ulkonäön kuin luonteenkin osalta, selkeistä linjajaoista ei voida puhua. Etenkin Yhdysvalloissa, mutta myös Euroopassa, rodun edustajia käytetään yhä työkoirina mautiloilla. Sukulaisrodussa australiapaimenkoirassa linjajako on selvempi, etenkin kun tarkastelee näyttely- ja työtyypin ääripäitä. Rodun ulkopuolelle on jäänyt monta koiraa jotka ovat rekisteröitynä Miniature Australian Shepherd:iksi eri rekistereissä, esimerkiksi ASDR eli American Stock Dog Registryn kautta.

Ensimmäiset koirat Suomessa, koiramäärän kehitys

Ensimmäiset pieniamerikanpaimenkoirat ovat saapuneet Suomeen mahdollisesti jo 1990 -luvulla, mutta todennetusti ainakin vuosien 2009 ja 2011 välillä. Rotua kutsuttiin yleisesti tuolloin vielä pieniaustraliapaimenkoiraksi tai mini-aussieksi. Myös rekisteröimättömiä pentueita syntyi jo tuolloin.

Koiramäärä lähti heti voimakkaampaan kasvuun rodun saadessa rotuoikeudet Suomessa vuoden 2018 alussa. Ensimmäisenä rekisteröintivuotena (2018) rekisteröitiin 26 koiraa. Vuonna 2019 rekisteröitiin 59 koiraa ja vuonna 2020 82 koiraa. Vuonna 2021 rekisteröintiin jo 154 koiraa.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Nykyinen rotua harrastava yhdistys/järjestö ja aiemmat rotujärjestöt

Rotujärjestön nimi on Suomen Seurakoirayhdistys ry. Sen alaisuuteen kuuluva rotukerho Pieniamerikanpaimenkoirat ry on perustettu alkuvuodesta 2018. Yhdistyksen kotipaikka on Helsinki. Yhdistyksen virallinen nimi oli ensin Suomen pienet amerikanpaimenkoirat ry, mutta 15.5.2021 yhdistyksen nimeksi muutettiin Pieniamerikanpaimenkoirat ry, koska rodun virallinen kirjoitusasu muutettiin Suomen Kennelliiton toimesta. Yhdistyksestä käytetään kansainvälisissä yhteyksissä nimeä Miniature American Shepherd Club of Finland.

Yhdistyksen joka toisessa vuosikokouksessa (2022 viimeisin äänestys) äänestetään uusi puheenjohtaja ja hallitus (3-6 henkilöä+ varajäseniä 1-3 henkilöä). Hallituksen sisällä jaetaan seuraavat tehtävät: varapuheenjohtaja, sihteeri, rahastonhoitaja ja jäsensihteeri, tiedottaja, jalostustoimikunnan puheenjohtaja sekä tapahtumatoimikunnan puheenjohtaja. Vuosikokouksessa pyydetään myös kiinnostuneita tapahtuma- ja jalostustoimikuntaan. Yhdistyksen toiminta käsittää koko maan ja sen tarkoituksena on edistää Suomessa puhdasrotuisten ja terveiden pieniamerikanpaimenkoirien kasvatusta, jalostusta ja tunnetuksi tekemistä.

Pieniamerikanpaimenkoirat ry hyväksyttiin Suomen Seurakoirayhdistys ry:n jäseneksi 27.5.2019 ja Kennelliiton jäseneksi 7.10.2021.

Rotua harrastavan yhdistyksen tai järjestön jäsenmäärä ja sen kehitys

Taulukko 1: Jäsenmäärä

	Perustamiskokous	2018	2019	2020	2021
Jäsenmäärä	8	23	40	70	141

Jalostusorganisaation rakenne ja jalostustoimikunnan tehtävät

Yhdistys perusti jalostustoimikunnan kesällä 2018. Jalostustoimikunnassa on puheenjohtaja, joka on myös hallituksen jäsen, sekä 3-5 jäsentä, jotka valitaan hallituksen kokouksessa. Jalostustoimikunnan toimikausi on sama kuin hallituksen, eli kaksi vuotta. Toimikunnan tehtävänä on seurata ja ohjata rodun jalostustyötä Suomessa ja kerätä rodun terveyteen, luonteeseen ja ulkomuotoon liittyviä tietoja. Jalostukseen liittyvän tiedon jakaminen sekä jalostusneuvonnan antaminen ovat myös jalostustoimikunnan vastuulla.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geenimuotojen (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta.

Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset mutaatioalleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % ja suurilukuisissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimäärästä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalla kuin 20-50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä.

Lähde: Suomen Kennelliitto ja MMT Katariina Mäki 2013, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Taulukko 2: Vuositolasto – rekisteröinnit

Päivitetty 5.1.2022

	2021	2020	2019	2018
Pennut (kotimaiset)	134	61	34	11
Tuonnit	20	21	25	15
Rekisteröinnit yht.	154	82	59	26
Pentueet	25	12	8	3
Pentuekoko	5,4	5,1	4,2	3,7
Kasvattajat	17	7	5	2
Jalostukseen käytetyt eri urokset				
Kaikki	14	8	6	3
Kotimaiset	2	-	-	-

Tuonnit	10	7	5	2
Ulkomaiset	2	1	1	1
Keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3v 9kk	3v 6kk	4v 3kk	4v 1kk
Jalostukseen käytetyt eri nartut				
Kaikki	23	12	8	3
Kotimaiset	5	-	-	-
Tuonnit	18	12	8	3
Keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3v 3kk	3v 2kk	3v 10kk	3v
Isoisät	25	17	11	3
Isoäidit	26	17	12	3
Sukusiitosprosentti	0,27%	0,15%	0,14%	0,00%

Rekisteröintimäärät Suomessa

Vuoden 2021 päätteeksi Suomessa oli yhteensä 321 rekisteröityä pieniamerikanpaimenkoiraa. Rekisteröintimäärät kasvavat kovaa vauhtia.

Jakautuminen linjoihin

Rotu ei ole jakaantunut linjoihin.

Tuontikoirien vuosittainen lukumäärä

Rotu on verrattain uusi ja Suomen kanta on rakennettu tuontikoirien avulla. Kotimaisia koiria on niin vähän ja ne ovat niin nuoria ettei niitä juuri käytetä jalostukseen vielä. Vuonna 2021 kotimaisten koirien jalostuskäyttö on tilastollisesti alkanut, kun rodun alkuvaiheessa rekisteröidyt pentueet ovat jalostusikäisiä.

Rodun jalostusurosten ja -narttujen ikä

Rodun jalostusurosten keski-ikä on 3 vuotta ja 9 kuukautta sekä jalostusnarttujen keski-ikä 3 vuotta ja 3 kuukautta (päivitetty 5.1.2022).

Tietoa sukusiitoksesta

Sukusiitoksessa pentueen vanhempina käytettävät koirat ovat sukua keskenään. Sukusiitos voidaan laajasti määritellä yhdistelmäksi, jossa paritettavien koirien välinen sukulaisuus on suurempi kuin rodussa keskimäärin. Sukusiitoksena voidaan pitää myös vain serkusten tai sitä läheisempien sukulaisten yhdistämistä. Sukusiitos kasvattaa riskiä perinnöllisten sairauksien esilletuloon.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valitun geeniparin molemmat alleelit ovat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli (geeniversio) on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja perimän kautta identtinen. Sukusiitos vähentää yksilön geeniparien heterotsygotiaa, mikä lisää myös haitallisten, usein resessiivisten alleelien ilmenemistä. Vika tai sairaus tulee tällöin ilmi, kun geeniparissa ei ole enää normaalia alleelia varmistamassa geenin toimintaa.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella on pyritty tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämismuutoksia eläimiä ja kasvattamaan tietyn yksilön osuutta syntyvissä jälkeläisissä. On ajateltu, että jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitetykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleeleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa; nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä. Vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu täsmälleen samalla sukupolvimäärällä.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä sukusiitosprosentti lasketaan oletusarvoisesti sillä sukupolvimäärällä, jonka kohdalla tunnettujen (tallennettujen) esivanhempien määrä ylittää vielä 50 %. Laskennassa mukana oleva sukupolvimäärä ilmoitetaan prosenttien yhteydessä. Esimerkiksi kuudennessa sukupolvessa on sukutaulupaikkoja 64 esivanhemmalle. Jos esivanhemmista vähintään 33 kpl on tiedossa, sukusiitosaste lasketaan kuuden sukupolven mukaan. Jos taas vaikkapa emän puolella ei sukutaulutiedoissa ole esivanhempia tuossa kohtaa enää ollenkaan, on kuudennessa sukupolvessa tiedossa enintään 32 koiraa, jolloin sukusiitosaste lasketaan viiden sukupolven mukaan.

Tietyn koiran sukusiitosasteen laskennasta saa lisätietoa klikkaamalla jalostustietojärjestelmässä koiran sukutaulun yläpuolella olevaa "sukusiitosprosentti"-linkkiä. Laskennassa huomioidaan vain sellaiset koirat, jotka esiintyvät sukutaulussa sekä isän, että emän puolella sukutaulua. Sukusiitosaste on siis nolla, jos vanhemmilla ei ole laskennassa käytettävällä sukupolvimäärällä tarkasteltuna yhteisiä esivanhempia (vanhemmat eivät ole sukua keskenään). Vain yhden vanhemman taustalla toistuvat yksilöt vaikuttavat vain vanhemman omaan sukusiitosasteeseen. Sukusiitosasteen laskennan perusteisiin kuuluu lisäksi, että laskentaan ei poimita sellaisia koiria, jotka ovat sukutaulussa jo laskennassa mukana olevan koiran taustalla, sillä nämä yksilöt huomioidaan jo ensimmäisen laskennassa mukana olevan koiran kautta. Laskennassa mukana olevat koirat näkyvät tietokannan sukutaulussa eri värisellä pohjalla.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä lasketaan myös koiran sukukatokerroin. Sukukatokerroin ilmaisee kuinka monta eri koiraa sukutaulusta löytyy suhteessa siihen, että jokainen esivanhempesi esiintyisi sukutaulussa vain kerran. Sukusiitettujen vanhempien yhdistäminen johtaa alhaiseen sukukatokertoimeen, vaikka jälkeläisen sukusiitosaste olisi nolla sen vuoksi, että vanhemmat eivät ole sukua keskenään. Alhainen sukukatokerroin siis liittyy suvussa olevan geneettisen vaihtelun vähäisyyteen, mutta se ei kuitenkaan kerro suoraan koiran heterotsygotian eli eriperintäisyyden tasosta.

Lähde: Suomen Kennelliitto ja MMT Katariina Mäki 2013 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/sukusiitos>

Rodun vuosittainen sukusiitosaste

Rodun vuosittainen sukusiitosaste Suomessa Koiranetin mukaan on ollut 0,00% vuonna 2018, 0,14% vuonna 2019 ja 0,15% vuonna 2020. Koiranetissä on tosin niin keskeneräiset sukutaulut, että todellinen sukusiitosaste on vaikea arvioida. Jalostustoimikunta pyrkii ylläpitämään sukutauluohjelmaa, jolla saadaan tarkemmin laskettua todellista sukusiitosastetta.

4.1.2 Jalostuspohja

Taulukko 3: Vuositilasto: jalostuspohja

Tilasto päivitetty 5.1.2022

	2021	2020	2019	2018
Per vuosi				
- pentueet	25	12	8	3
- jalostukseen käytetyt eri urokset	14	8	6	3
- jalostukseen käytetyt eri nartut	23	12	8	3
- isät/emät	0,61	0,67	0,75	1,00
- tehollinen populaatio	25 (50%)	14 (58%)	10 (62%)	4 (67%)
- uroksista käytetty jalostukseen	1%	9%	23%	36%
- nartuista käytetty jalostukseen	0%	8%	55%	80%
Per sukupolvi (4 vuotta)				
- pentueet	48	23	11	3
- jalostukseen käytetyt eri urokset	20	12	7	3
- jalostukseen käytetyt eri nartut	33	20	11	3
- isät/emät	0,61	0,60	0,64	1,00
- tehollinen populaatio	36 (38%)	22 (48%)	12 (55%)	4 (67%)
- uroksista käytetty jalostukseen	9%	17%	25%	36%
- nartuista käytetty jalostukseen	21%	39%	62%	82%

Tietoa tehollisesta populaatiokoosta

Mitä suurempi rodun tehollinen populaatiokoko on, sitä paremmin perinnöllinen vaihtelu säilyy rodussa. Pieni tehollinen koko tarkoittaa nopeaa sukusiitoksen lisääntymistä. Tehollinen koko on aina pienempi kuin rodun yksilöiden lukumäärä.

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että tehollinen populaatiokoko kertoo kuinka monen yksilön geenimuotoja tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä,

keskenään eri sukuista koiraa. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Kun tehollista kokoa arvioidaan jalostuskoirien lukumääristä tai rekisteriaineistojen sukutauluista, laskelmat tehdään aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enintään neljä kertaa tänä aikana jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä.

Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on aina yliarvio, koska kaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä. Tehollista kokoa voidaan arvioida myös rodun koirista otettujen dna-näytteiden avulla.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä Koiranetissä käytettävää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentakaavaa on hieman muokattu, jotta se huomioisi paremmin jalostuskoirien epätasaiset jälkeläismäärät ja keskinäisen sukulaisuuden. Jalostustietojärjestelmässä käytetään kaavaa $Ne = 4 * Nu * Nn / (2 * Nu + Nn)$, jossa

- Nu on neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusurosten ja
- Nn neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusnarttujen lukumäärä.

Paras tapa säilyttää perinnöllistä vaihtelua ja estää perinnöllisten sairauksien kasaantuminen on välttää yksittäisen yksilön runsasta jalostuskäyttöä.

Eräs suositus jalostuseläinten minimimäärästä on 25 lisääntyvää urosta ja 50 narttua, jotka eivät ole keskenään läheistä sukua, eli joilla ei ole yhteisiä sukulaisia kolmen tai neljän sukupolven etäisyydellä. Tämä vastaa tehollista kokoa 67. Nykytiedon mukaan tehollisen koon tulisi lyhyellä aikavälillä olla vähintään 100 ja pitkällä aikavälillä paljon tätä isompi, jopa tuhat yksilöä, jotta sukulaistumisesta johtuva sukusiitos ei rappeuttaisi sitä. Useimmilla koiraroduilla tähän pitkän aikavälin tavoitteeseen ei päästä, joten tulevaisuudessa tarvitaan ennen pitkää risteytyksiä. Jos rodun tehollinen koko on alle 50, rotu on kriittisessä tilassa, jossa geenimuotoja häviää niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta.

Paras tapa pitää tehollinen koko mahdollisimman suurena on käyttää rodun koiria ja sukulinjoja jalostukseen mahdollisimman laajasti ja huolehtia, että koirien jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailla, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahamme ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan.

Lähde: Suomen Kennelliitto ja MMT Katariina Mäki 2013 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/tehollinen-populaatiokoko>

Suomen pieniamerikanpaimenkoirakannasta voidaan todeta että Suomessa on vielä niin vähän koiria, että tehollinen populaatio on alhaisella tasolla olematta kuitenkin vielä suuri ongelma. Tuontikoiria tulee lisää koko ajan ja Suomessa oleva koirakanta kasvaa nopeaa vauhtia.

Taulukko 4: Vuoden 2010-2021 aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 15-20 urosta (syntymävuosi 2010-2021)

Tilasto päivitetty 5.1.2021

Tuontikoirat on **lihavoituna**. Ulkomaiset koirat on *kursivoituna*.

Tilastointiaikana

Toisessa polvessa

#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat. %	Pentueita	Pentuja
1	Ghost Eyes Genesis (s. 2013)	5	28	11,67%	12%	0	0
2	Kaprikorn Nightbird (s. 2019)	4	27	11,25%	23%	0	0
3	Legacy's Courageous (s. 2014)	4	24	10,00%	33%	3	18
4	Bluestimes Calico Jack (s. 2016)	6	24	10,00%	43%	0	0
5	Moonbaby's Radioactive (s. 2015)	4	17	7,08%	50%	1	1
6	Cara Liom Anlon	2	14	5,83%	56%	0	0
7	Daloro Gardens Tarmo Z (s. 2014)	3	12	5,00%	61%	2	10
8	Platinum Morgan Le Fay At Westgrove (s. 2017)	2	12	5,00%	66%	0	0
8	Amilove's Make The Match (s. 2018)	3	11	4,58%	70%	0	0
9	<i>Patchworks Guy Smiley At Makanalong</i> (s. 2015)	2	11	4,58%	75%	0	0
10	Vauhtiviisikonyaris (s. 2014)	2	10	4,17%	79%	2	7
11	<i>Cross L's Rebel In Red</i> (s. 2018)	2	9	3,75%	83%	0	0
12	Diamond H Ocean (s. 2019)	1	8	3,33%	86%	0	0
13	<i>Akim Czech Jakobin</i> (s. 2018)	2	7	2,92%	89%	0	0
14	Dynasty's Northern Lights (s. 2019)	1	6	2,50%	92%	0	0

**Taulukko 5: Vuoden 2010-2021 aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 15-20 narttua
(syntymävuosi 2010-2021)**

Tilasto päivitetty 5.1.2021

Tuontikoirat on **lihavoituna**. Ulkomaiset koirat on *kursivoituna*.

Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		
#	Narttu	Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja
1	Bluestimes Dream of Sparkle (s. 2015)	3	21	8,75%	2	7
2	PNP Sparkelly's Joanne Li (s. 2018)	2	18	7,50%	0	0
3	Moonbaby's Wicked Beauty (s. 2016)	2	15	6,25%	0	0
4	Aspiring To Success (s. 2017)	2	11	4,58%	0	0
5	Lovely Lion Blurred Lines (s. 2019)	2	10	4,17%	0	0
6	Wolftrace of Zarek Dark Chocolate (s. 2018)	2	10	4,17%	0	0
7	Amilove's Silver Dollar (s. 2019)	2	9	3,75%	0	0
8	Amilove's Safari At Black Wizards (s.2019)	2	8	3,33%	0	0
9	Basileas Don't Stop Me Now (s. 2018)	1	8	3,33%	0	0
10	Moonbaby's Champagne Bubbles (s.2018)	1	8	3,33%	0	0

Jalostuskoirien käyttömäärät

Jalostuskoirien käyttömäärää ei vielä pystytä luotettavasti arvioimaan, kun rotu on niin uusi maassamme. 5 urosta on käytetty tuottamaan alle 50 % ajanjakson pennuista (tieto haettu 5.1.2022).

Jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus

Viiden jalostusvuoden aikana jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus ei ole ollut huomattavaa.

Uroksissa sijalla 3 oleva Legacy's Courageous on sijalla 6 olevan Cara Liom Anlonin isä. Nartuissa sijalla 7 oleva Amilove's Silver Dollar ja sijalla 8 oleva Amilove's Safari At Black Wizards on täyssiskoja.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Rodun kotimaassa Yhdysvalloissa pieniamerikanpaimenkoira on kasvattanut tasaisesti suosiotaan 1960-luvun syntyhetkistään alkaen. Tällä hetkellä rotu kuuluu 40 suosituimman koirarodun joukkoon AKC:n rotulistauksessa. Eurooppaan pieniamerikanpaimenkoirat ovat suuremmissa mittakaavassa saapuneet 1990- ja 2000-luvuilla.

Rotu on saavuttanut suurta suosiota Pohjoismaissa, Isossa-Britanniassa sekä Saksassa, joista pääosin ovat saapuneet myös Suomeen ensimmäiset pieniamerikanpaimenkoirat. Eniten tuontikoiria on Saksasta, Koiranetin (tiedot haettu 5.1.2022) mukaan 18 kappaletta. Toisella sijalla tulee Yhdysvallat, 16 tuontikoiraa. Kolmantena Ruotsi (14), sitten Ranska (9), Iso-Britannia ja Pohjois-Irlanti (5), Tanska (5), Venäjä (4), Tsekki (3), Unkari (3) ja Puola (1). Eri maiden välisissä populaatioissa ei ole havaittavissa juuri eroja. Ihmisten ja koirien helppo liikkuvuus ympäri maailmaa on mahdollistanut koirien jalostuskäytön eri maiden välillä.

Rekisteröinnit Suomessa ja ulkomailla, päivitetty 27.3.2022

Vuosi	Suomi	Ruotsi	Norja	Saksa	Ranska	Yhdysvallat
-------	-------	--------	-------	-------	--------	-------------

2021	154	416	163	ei vielä tiedossa	4306 (syntyneet pennut)	tietoa ei ole ollut saatavilla
2020	82	458	68	130	3089 (syntyneet pennut)	tietoa ei ole ollut saatavilla
2019	59	333	117	68	2175 (syntyneet pennut)	tietoa ei ole ollut saatavilla
2018	26	197	67	-	1355 (syntyneet pennut)	tietoa ei ole ollut saatavilla
2017	-	101	-	-	1024 (syntyneet pennut)	tietoa ei ole ollut saatavilla

Lähde: Koiranet, SKKn avelsdata, NKK Dogweb, Saksan rotujärjestön vuosikirjat, Ranskan rotujärjestän tilastointi sekä MASCUSA emojärjestö Yhdysvalloissa.

Arvio eri maiden populaatiokoosta, päivitetty 27.3.2022

	Suomi	Ruotsi	Norja	Saksa	Ranska	Yhdysvallat
Koira määrä	328 (Varma tieto, lähde Koiranet)	1600 (Varma tieto, lähde SKKn avelsdata)	462 (Varma tieto, lähde NKK Dogweb)	198 (VDH rekisteröityjä, mutta maassa on paljon muitakin rekisteriä)	Arvio n. 12 000 (tuonnit ei tiedossa), 11949 syntyneitä pentuja vuosina 2017-2021	tietoa ei ole ollut saatavilla

Rodussa on olemassa eri sukulinjoja, muun muassa sellaisia jotka ovat alunperin 1960-luvulla rekisteröity mineiksi ja puhtaasti australiainpaimenkoirista polveutuvia linjoja. Näitä linjoja ei erotella toisistaan, vaan kasvattajat käyttävät omiin kasvatusohjelmiinsa sopivia koiria.

Pieniamerikanpaimenkoira-rodun ulkopuolelle on jäänyt monta koiraa jotka ovat rekisteröitynä Miniature Australian Shepherd:iksi eri rekistereissä, esimerkiksi ASDR eli American Stock Dog Registryn kautta. Ulkomaisissa linjoissa toistuu joidenkin koirien nimet paljonkin, ja kasvattajilla on välillä koiria joilla on jyrkkää linjasiitosta takana.

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Rodun jalostuspohjan laajuus

Jalostuspohja on Suomessa vielä suhteellisen laaja, vaikkakin sekä isät/emät että tehollinen populaatioluku menee huonompaan suuntaan. Tuontikoirien avulla voidaan ylläpitää jalostuspohjan laajuutta, edellyttäen että tuontikoirat edustavat eri sukulinjoja.

Tärkeimmät jalostuspohjaa kaventavat tekijät

Rodun jalostuspohjaa kaventavat tekijät ovat samoista sukulinjoista tulevien koirien jalostuskäyttö. Rodun parhaaksi olisi näin alkuvaiheessa käyttää mahdollisimman monta sopivaa yksilöä jalostukseen ja tuoda Suomeen lisää ulkomaisia koiria eri sukulinjoista.

Jälkeläismäärään perustuva PEVISA-ohjelma

PEVISA-ohjelma rajaa tällä hetkellä urosten käyttöä. PEVISA tuli voimaan 1.1.2022 ja on voimassa 31.12.2023 asti. Ohjelman mukaan uroksella saa olla alle viisivuotiaana korkeintaan 20 jälkeläistä ja elinaikanaan korkeintaan 60 jälkeläistä. Viimeiset, rajan ylittävät pentueet rekisteröidään kokonaisuudessaan.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Pieniamerikanpaimenkoiraa kuvaillaan rotumääritelmässä älykkääksi paimenkoiraksi, jolla on voimakas paimennus- ja vartiointivietti. Se on monenlaiseen käyttöön soveltuva ja helposti koulutettava, innokas ja sinnikäs työkoira, joka osaa sopeuttaa käyttäytymisensä aina tehtävään sopivaksi. Rotua on käytetty erityisesti pienten kotieläinten kuten lampaiden ja vuohien paimentamiseen, mutta sillä on luonnetta työskentelyyn myös kookkaampien eläinten kanssa. Se on olemukseltaan ainutlaatuinen: huomiota herättävä, monipuolinen pieni paimenkoira, joka on kotonaan yhtä lailla maatilalla kuin kaupungissakin. Sen mainitaan myös olevan erinomainen seurakoira, uskollinen ja perheeseensä kiintyvä ja voivan olla pidättyväinen, mutta ei ujo vieraita kohtaan. Hylkääviä virheitä luonteen osalta ovat vihaisuus tai liiallinen arkuus sekä selvästi epänormaali käyttäytyminen.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Rotu ei ole jakautunut linjoihin.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Rodun PEVISA-ohjelmaan ei ole sisällytetty luonteen tai käyttäytymisen testausta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Pieniamerikanpaimenkoirat ry:n jalostustoimikunnan kerää säännöllisesti tietoa koirien luonne- ja käyttäytymisominaisuuksista omistajille tehtävän kyselyn kautta. Tällä hetkellä yksilöiden luonne- ja käyttäytymisominaisuuksissa on paljon vaihtelua, joskin yleisesti voidaan sanoa, että rodun alkuperäisten ja rodunomaisten käyttäytymistarpeiden täyttymiseksi pieniamerikanpaimenkoira tarvitsee runsaasti liikuntaa, virikkeitä sekä kontaktia omiin ihmisiinsä.

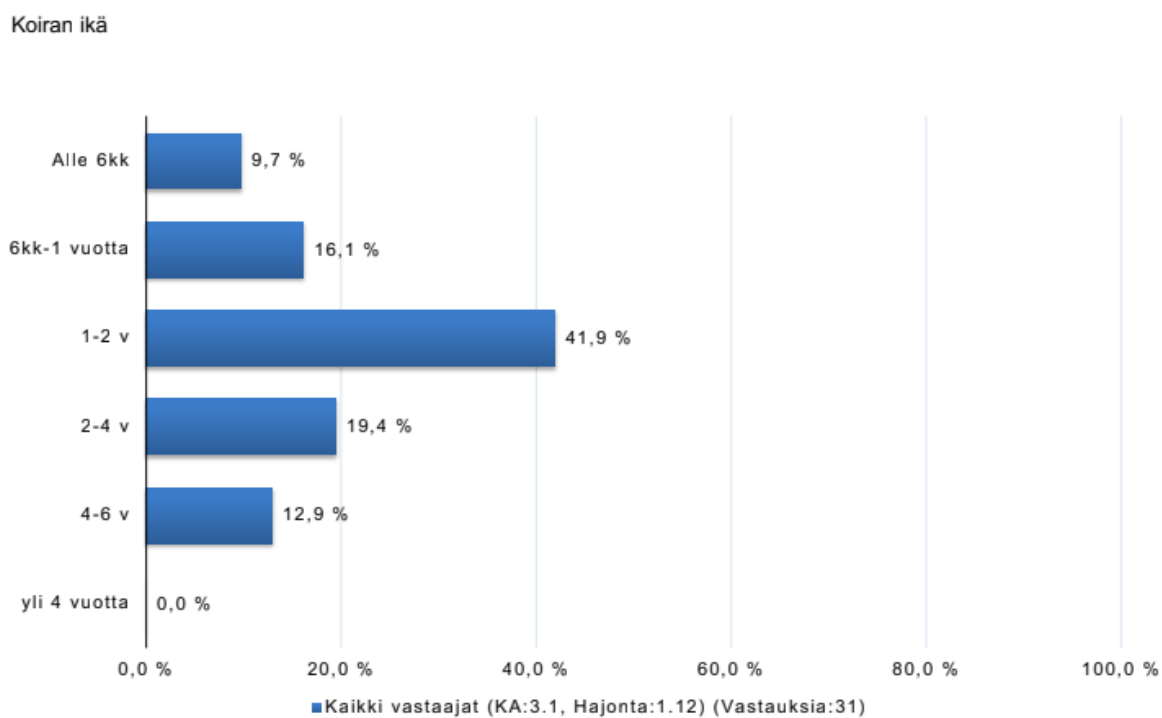
Suomessa pieniamerikanpaimenkoirien populaatio on vielä niin pientä ja koirat pääosin kohtuullisen nuoria, että vertailua muiden maiden populaatioihin ja sen myötä luonne-eroja on vaikea määrittää. Pieniamerikanpaimenkoirat ry suosittelee testaamaan koirien luonteita luonnetestillä, MH-luonnekuvauksella tai virallisella käyttäytymisen jalostustarkastuksella.

Pieniamerikanpaimenkoiralle on määriteltä rodun ihanneprofiili luonnetestiä ja MH-luonnekuvausta varten. Toimintasuunnitelmassa on käyttäytymisen jalostustarkastuksen profiilin tekeminen.

Luonnekysely

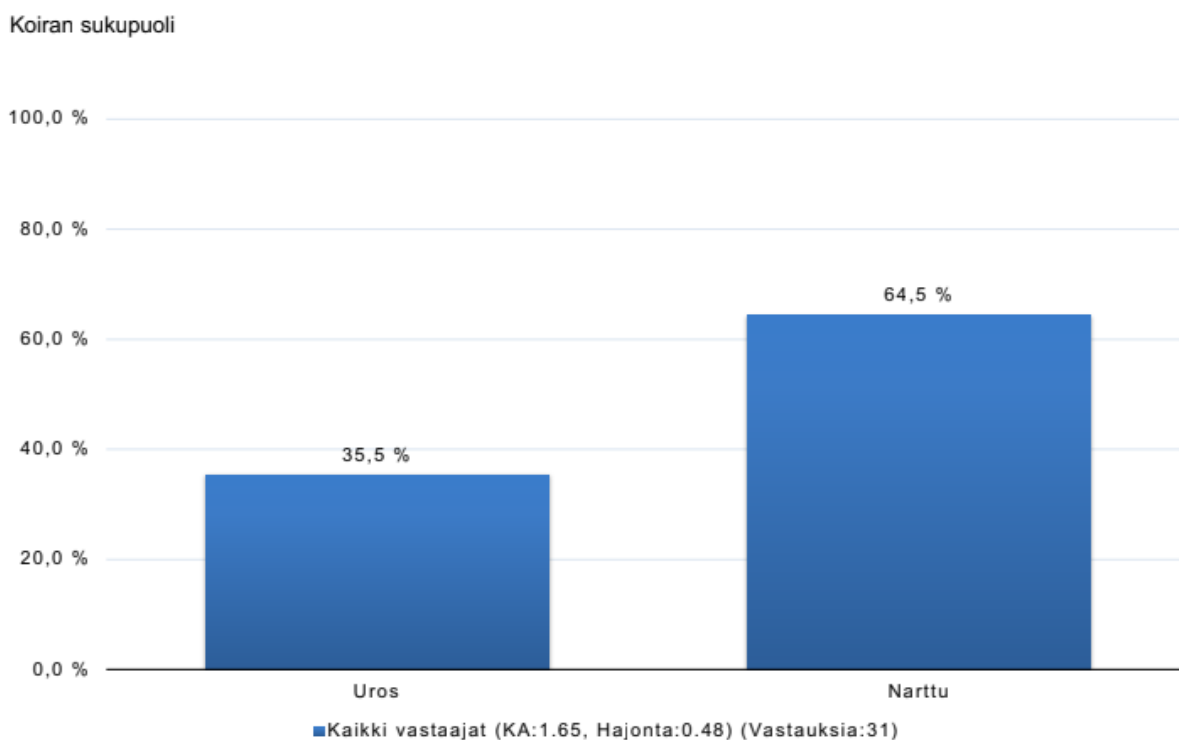
Yhdistys on vuonna 2018-2019 tehnyt luonnekyselyn, johon tuli 31 vastausta. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa ihmissosialisuutta, koirasosialisuutta, ääniherkkyyttä, alustaherkkyyttä, resurssiaggressiivisuutta ja energisyyttä.

Kuvio 1: Kyselyn koirien iät

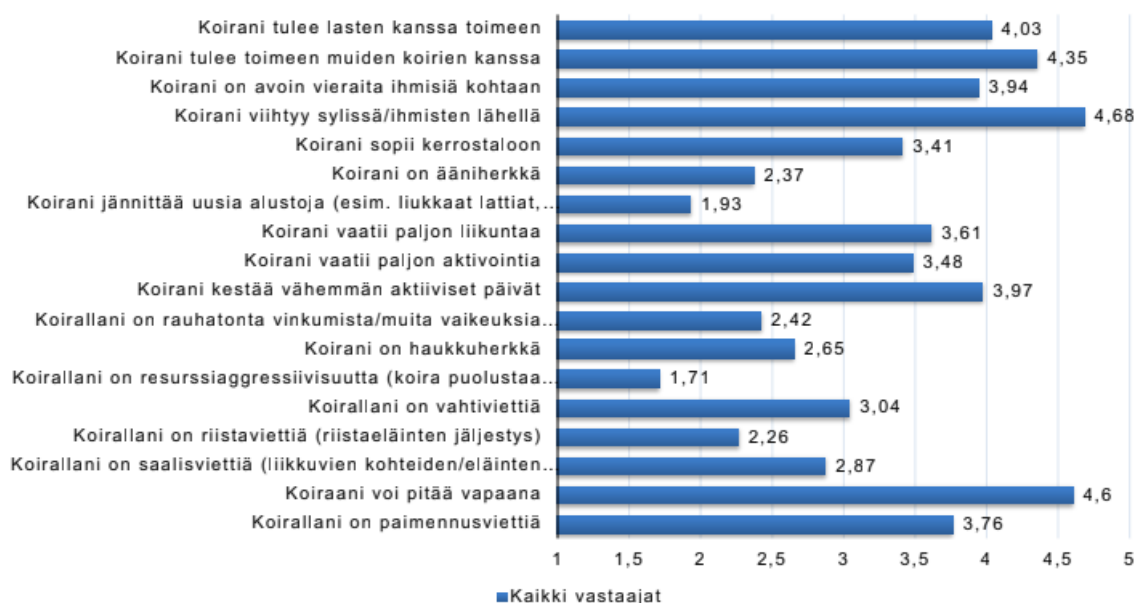
Yli 50% kyselyn koirista oli silloin vielä alle 2 vuotiaita.

Kuvio 2: Kyselyn koirien sukupuolijakauma

Narttuja oli enemmän kuin uroksia, 64,5% vastaajilla.

Kuvio 3: Yhteenveto tuloksista (1=erittäin huonosti/erittäin vähän, 5=erittäin hyvin/erittäin paljon)

Kyselyn mukaan koirat tulevat yleensä toimeen muiden koirien kanssa (58,1% erittäin hyvin), lapsia ja vieraita ihmisiä kohtaan hajontaa oli enemmän, mutta pääsääntöisesti koirat olivat myös lapsia ja ihmisiä kohtaan sosiaalisia (48,4% tulee erittäin hyvin lasten kanssa toimeen, 38,7% tulee erittäin hyvin vieraitten ihmisten kanssa toimeen). 77,4% koirista viihtyy sylissä erittäin paljon, eli tästä voi päätellä että pieniamerikanpaimenkoira kiintyy omiin ihmisiin paljon ja kaipaa läheisyyttä. Tästä kertoo myös koiran vapaanapito, keskiarvo on erittäin korkea (4,6) eli koiria on helppo pitää vapaana, ne pysyvät ihmisten lähellä ja ovat tottelevaisia.

Ääniherkkyydestä kukaan ei ilmoittanut että koira on erittäin ääniherkkä (taso 5). 12,9% oli vastannut tasoa 4, eli jonkin verran ääniherkkä. 29% oli kuitenkin tasolla 1 eli ei lainkaan ääniherkkiä. Hajontaa oli paljon, eniten oli vastauksia tasolla 3 (38,7%).

Alusta-arkuutta ei kyselyn mukaan juuri esiinny, kukaan ei valinnut että alusta-arkuutta olisi paljon (5). 48,4% oli valinnut 1: ei lainkaan.

Kahdessa kysymyksessä kartoitettiin koiran liikunnan ja aktivoinnin tarve. Suurin osa koirista sijoittui keskipaikkeille, eli eivät vaadi paljon mutta ei myöskään vähän liikuntaa. Selvästi oli kuitenkin painoitus kohti korkeampaa liikunnan tarvetta, ainoastaan muutama prosentti oli vastannut että liikunnan ja aktivoinnin tarve on vähäinen.

Jonkin verran rodussa esiintyy rauhattomuutta ja haukuherkkyyttä (keskiarvo 2,42 ja 2,65). Vahtiviettiä on kohtalaisesti (3,04), riista- ja saalisviettiä vähän (2,26 ja 2,87). Paimennusviettiä on paljon (3,76).

64,5% ilmoitti että heidän koirallaan on erittäin vähän resurssiaggressiivisuutta, keskiarvo on 1,71.

Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus

Taulukko 6: Luonnetestien tulokset

Tiedot haettu 24.11.2021

	2021	2020	2019
LTE	-	-	1 tulosta
LTEO	-	-	-
LTE-	-	-	-
Yhteensä	0 tulosta	0 tulosta	1 tulosta

Taulukko 7: MH-luonnekuvausten tulokset

Tiedot haettu 24.11.2021

	2021
suoritettu	4 tulosta
ohj. kesk.	-
kuv. kesk.	-
Yhteensä	4 tulosta

Ihanneprofiilit

Alla luetellaan pieniamerikanpaimenkoiran ihanne luonnetestissä sekä MH-luonnekuvauksessa. Testattujen koirien tulokset on suluissa kuvauksien jälkeen.

Luonnetesti

Pieniamerikanpaimenkoiran kohdalla tavoitellaan paimenkoiralle tyyppillistä kokonaisuutta:

	ihanne	hyväksyttävä	ei toivottava	hylätty		
	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	+3 Suuri Koira on rohkea, ei vetäydy kelkalla ohjaajan taakse ja ottaa heti kontaktin kelkkaan. Pimeässä työskentelee määrätietoisesti tauotta ja liikkuu rohkeasti. Toimii kaikissa olosuhteissa järjestelmällisesti ja pelottomasti.	Hyvä Koira voi mennä ohjaajan taakse kelkalla, mutta ottaa nopeasti kontaktin kelkkaan ilman ohjaajan apuja ja palautuu nopeasti. Pimeässä koira etsii ohjaajan ilman apuja ja löytää ohjaajan lyhyessä ajassa. Koira toimii myös muissa osasuorituksissa järjestelmällisesti.	Kohtuullinen Koira ottaa kontaktin kelkkaan suurestakin pelästyksestä huolimatta hyvin vähäisillä ohjaajan avuilla. Pimeässä koira voidaan joutua kutsumaan.	Pieni Koira selvästi pelkää kelkkaa ja ohjaaja joutuu auttamaan kontaktin saamisessa käymällä kyykkyyntä kelkan viereen ja puheella. Pimeässä koira joudutaan kutsumaan useita kertoja ja koira epäröi ja etenee hitaasti. (1 tulos)	Riittämätön Kelkalla ohjaaja joutuu riisumaan kelkan tai kääntämään sen kyljelleen. Pimeässä joudutaan ohjaajaa siirtämään lähemmäs koira ja lisäämään valoa.	Toimintakyvytön Koira ei ota kontaktia kelkkaan eikä palaudu pelostaan. Pimeässä koira menee ohjaajan luo vasta kun huone on valoisa. Testi loppuu.

Terävyys	Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua Koira reagoi aggressiivisesti hyökkäykseen, hyökkääjän tultua selvästi esille. Palautuu nopeasti.	Suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua Koira reagoi aggressiivisesti heti tai miltei heti hyökkääjän aiheuttaman ensimmäisen rasahduksen jälkeen. Koira on selvästi hyvin aggressiivinen mutta palautuu uhkan päätyttyä.	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua Koira reagoi hyvin laimeasti tai ei lainkaan hyökkäykseen, tai osoittaa pelkoa. (1 tulos)	Pieni jäljelle jäävin hyökkäyshaluin Koira ei reagoi aggressiivisesti hyökkäykseen, mutta ei anna koskea itseensä hyökkäyksen jälkeen.	Kohtuullinen jäljelle jäävin hyökkäyshaluin Koiran aggressiivisuus on kohtuullista, mutta hyökkäyksen loputtua koira ei palaudu eikä anna koskea itseensä.	Suuri jäljelle jäävin hyökkäyshaluin Koira on aggressiivinen heti hyökkäyksen alettua, eikä palaudu lainkaan. Koira käyttäytyy hyökkäävästi ja yrittää purra testaajaa.
Puolustus-halu	Kohtuullinen, hillitty Koira puolustaa ohjaajaansa: joko haukkuu ja/tai murisee hyökkääjän lähestyessä, pysyy ohjaajan edessä tai sivulla. Koira palautuu nopeasti ja hyväksyy hyökkääjän hyökkäyksen loputtua, lyhyt viive sallitaan.	Suuri, hillitty Koira puolustaa ohjaajaansa hyvin aggressiivisesti: haukkuu, murisee, näyttää hampaansa ja pysyy ohjaajan edessä. Palautuu melko nopeasti ja hyväksyy hyökkääjän, lyhyt viive sallitaan	Pieni Koira on ohjaajan sivulla tai takaviistossa, ehkä muutama haukahdus, muuten vaisu esitys. Hyväksyy hyökkääjän samoin kuin luoksepäästävydessä. (1 tulos)	Haluton Koira vetäytyy ohjaajan selän taakse ja/tai pyrkii pakoon.	Erittäin suuri Koira puolustaa raivokkaasti ja pyrkii puremaan hyökkääjää. Tarvitsee palautumisaikaa, mutta hyväksyy myöhemmin hyökkääjän.	Hillitsemätön Koira puolustaa ohjaajaansa ja pyrkii puremaan hyökkääjää eikä palaudu.
Taisteluhalu	Suuri Koira ottaa heti lujan otteen esineestä. Koiran ote on luja ja se ei irrota esineestä uhattaessa. Koira nauttii taistelusta.	Kohtuullinen Koira ottaa esineen halukkaasti ja ote on melko luja, jonkin verran pureskelua ja otteen korjausta. Mikäli koira irrottaa otteensa uhattaessa sen tulisi ottaa esine uudelleen uhkauksen jälkeen.	Erittäin suuri Koira ottaa esineen heti lujalla otteella ja taistelee siitä raivokkaasti. Ei irrota uhattaessa ja vetoleikin lopettamisessa on vaikeuksia. Taisteluhalukkuus häiritsee keskittymistä.	Pieni Koira tarttuu esineeseen, mutta ei taistelee vaan pureskelee sitä ja laskee heti irti, kun esineestä vedetään; tai koira ei ota lainkaan esinettä suuhunsa, mutta osoittaa jonkin verran taisteluhalua kelmalla ja muissa osasuorituksissa. (1 tulos)	Riittämätön Koira ei ota esinettä eikä taistelee. Noutaa pallon tai kepin heitettäessä. Ei osoita missään osasuorituksessa taisteluhalua.	Haluton Koira ei ota esinettä eikä ole niistä lainkaan kiinnostunut. Koira väistää leikkijää, joka häiritsee sen rauhaa. Koira ei osoita mitään halukkuutta leukojen tai lihasten käyttöön muissakaan osasuorituksissa.
Hermorakenne	Tasapainoinen ja varma Koira selviytyy kaikista osasuorituksista erittäin hyvin. Se pystyy hallitsemaan kaikki tilanteet oikea-aikaisesti ja varmasti, pystyy palautumaan	Tasapainoinen Koira selviytyy kaikista osasuorituksista hyvin. Se ei ole hermostunut. Koira hallitsee kaikki tilanteet oikea-aikaisesti ja palautuu niistä nopeasti, pystyy käyttäytymään	Hieman rauhaton Koira selviytyy kaikista testin osasuorituksista. Siinä on havaittavissa lieviä merkkejä rauhattomuudesta, se rasittuu henkisesti testin edetessä. Palautumisajan pituus eri osasuoritusten välillä vaihtelee.	Vähän hermostunut Koirassa on havaittavissa selvää rauhattomuutta ja se hakee osasuorituksissa ohjaajansa tukea. Se vaatii pidemmät palautumisajat osasuoritusten välillä ja sen hermostuneisuudesta	Hermostunut Koiralla esiintyy testin aikana voimakasta rauhattomuutta, kehon värinää, lisääntyntä nieleskelyä, aiheettomia ja epätarkoituksenmukaisia liikkeitä. Se saattaa oksennella ja ripuloida. Koira hakee turvaa itselleen. Sillä on suuria	Erittäin hermostunut Kaikki edellä mainitut piirteet ilmenevät erittäin voimakkaina. Koiran sisäiset jännitystilat ovat niin voimakkaat, ettei pysty selviytymään

	välittömästi kulloisenkin osakokeen jälkeen. Koira on koko testin ajan tasapainoinen ja varma.	koko testin ajan tasapainoisesti.	(1 tulos)	johtuva epäjohtonmukainen käyttäytyminen on selvästi havaittavissa. Koira liikehtii ja äänтелеe tarpeettomasti.	vaikeuksia selviytyä kaikista osakokeista eikä se pysty keskittymään.	testin kaikista osasuorituksista.
Temperamentti	Vilkas Koiran pitää reagoida häiriöön välittömästi sen alettua. Väistön on oltava nopea, hallittu, lyhyt ja koira suuntaa huomionsa häiriöääntä kohden. Koiralta edellytetään reipasta ja iloista yleisolemusta.	Kohtuullisen vilkas Koiran reagointinopeus ja väistö on hieman hitaampi, mutta hallittu ja koiran huomio oikein suuntautunut.	Erittäin vilkas Reaktio on hyvin nopea, väistämislake on melko pitkä. Koira ei pysty välittömästi kohdentamaan häiriötä ja siinä esiintyy lievää keskittymiskyvyn puutetta. Koirassa ei ole havaittavissa tasapainottomuutta. (1 tulos)	-1a Häiritsevän vilkas Reaktio on hyvin nopea, väistämislake melko pitkä. Koira ei pysty välittömästi suuntautumaan häiriöääntä kohden. On kykenemätön keskittymään ja pysymään paikoillaan. -1b Hieman välinpitämätön Koiran reaktiot ovat hitaita tai laiskoja ja keskittyminen ärsykkeisiin hajaantuu. Koirassa ei esiinny henkistä tasapainottomuutta. -1c Impulsiivinen Koirassa on havaittavissa tasapainottomuutta, impulsiivisuutta tai levottomuutta. Koiran reaktiot ovat hyvin nopeita, käyttäytyminen hetken mielijohtetta noudattavaa ja epäjohtonmukaista.	Välinpitämätön Koira "elää omissa maailmoissaan", reagoi hitaasti ja välinpitämättömästi häiriöihin ja ärsykkeisiin. Koirassa ei esiinny henkistä tasapainottomuutta.	Apaattinen Koira ei reagoi mitenkään kohtaamiinsa ulkoisiin ärsykkeisiin.
Kovuus	Kohtuullisen kova Koira, joka koettuaan oikea-aikaisen psyykkisen epämiellyttävyysreaktion uudelleen paikalle tuotaessa ei osoita pelon merkkejä ja halua välttää paikkaa.	Kova Koira, joka uudestaan tuotaessa paikkaan, missä sille aiheutettiin psyykkinen epämiellyttävyys, kulkee suoraan pelästymispaikan ohi. Kovuus näkyy kaikissa osasuorituksissa.	Hieman pehmeä Koira, joka osoittaa selviä merkkejä siitä, että se haluaisi välttää paikan, missä se pelästytettiin, mutta pystyy ohittamaan pelästytämipaikan suhteellisen läheltä ohjaajan tukemana. (1 tulos)	Erittäin kova Koira, joka ei pelästyi tai reagoi lainkaan sille aiheutettuihin epämiellyttävyksiin koko testin aikana.	Pehmeä Koira, joka osoittaa selvästi pelästyneensä kohdetta ja osoittaa halunsa välttää paikkaa suhteellisen pitkänkin palautumisajan jälkeen ja vaatii ohjaajalta runsasta houkuttelua.	Erittäin pehmeä Koira, joka osoittaa pelkoreaktioita kohteessa ja kieltäytyy tulemasta uudelleen paikkaan.
Luoksepäästävyys	+3 Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin	+2a Luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen	+1 Mielistelevä Koira, joka on hyvin halukas hakeutumaan ihmisten seuraan ja	-1 Selvästi pidättyväinen Koira, joka ei lainkaan salli vieraan ihmisen	-2 Hyökkäävä Koira, joka ei oma-aloitteisesti hakeudu kosketukseen vieraiden	-3 Salakavala Koira joka osoittaa

	Koira, joka houkuttelematta hakeutuu kosketukseen myös vieraiden ihmisten kanssa käyttäytyen ystävällisesti ja avoimesti. Luoksepäästäväksi kutsutaan myös sellaista koira, joka ei tutustu ihmisiin omaaloitteisesti, mutta sallii tutustuttaa itsensä heihin.	Koira, joka houkuttelematta tai pienin houkutusin hakeutuu kosketukseen myös vieraiden ihmisten kanssa, käyttäytyen ystävällisesti. Koira on ns. ujo. +2b Luoksepäästävä, hieman pidättyväinen Koira, joka ei itse etsi kosketusta vieraaseen ihmiseen ja joka vaatii houkuttelua ennen kuin suostuu tutustumaan. (1 tulos)	osoittaa tyytyväisyyttään liioitellen, esim. hyppimällä, nuolemalla, maassa pyörimällä.	kosketusta ja johon ei houkutukset tehoa.	ihmisten kanssa ja osoittaa hyökkäävyyttä.	tavanomaista tutustumis-halukkuutta ja/tai ystävällistä asennetta, mutta joka ilman uhkaa muuttuu varoittamatta aggressiiviseksi.
--	---	--	---	---	--	---

	+++ Laukausvarma	++ Laukauskokematon	+ Paukkuärtyisä	– Laukausaltis	– – – Laukausarka
Laukaus-pelottomuus	Koira, joka käyttäytyy täysin välinpitämättömästi laukauksiin tai joka on niistä kiinnostunut vain luonnollisella tavalla. (1 tulos)	Koira, joka reagoi ensimmäisiin laukauksiin, mutta kuultuaan useamman laukauksen levottomuus pienenee.	Koira, jolle ampuminen aiheuttaa selviä aggressiivisia reaktioita äänen suuntaan.	Koira, joka osoittaa melko selvästi epänormaalia, mutta ei hermostunutta käyttäytymistä. Reagoi suunnilleen samalla tavalla jokaiseen laukaukseen.	Koira, joka jokaisen laukauksen jälkeen reagoi hermostuneesti osoittaen yhtä suurta tai suurempaa hermostuneisuutta. Koiralla on vaikeuksia mielentasapainonsa palauttamisessa.

MH-luonnekuvaus

MH-kuvauksessa tavoitellaan seuraavaa kokonaisuutta:

ihanne

hyväksyttävä

ei toivottava

hylätty

	1	2	3	4	5
1. a Kontakti tervehtiminen	Torjuu kontaktia, murisee tai yrittää purra	Välttää kontaktia, väistää	Hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen, ei väistä	Ottaa itse kontaktia tai vastaa siihen (4 tulosta)	Mielistelevä kontaktinotossa, hyppii, vinkuu, haukkuu, jne.
1. b Kontakti	Ei lähden vieraan	Lähtee mukaan	Lähtee mukaan,	Lähtee mukaan	Lähtee mukaan hyvin

yhteistyö	ihmisen mukaan / Ei kokeilla	haluttomasti (1 tulos)	mutta ei ole kiinnostunut TO:sta	halukkaasti, kiinnostuu TO:sta (3 tulosta)	innokkaasti, erittäin kiinnostunut TO:sta
1. c Kontakti käsittely	Torjuu murisemalla ja/tai yrittää purra	Väistää tai hakee tukea ohjaajasta (2 tulosta)	Hyväksyy käsittelyn (2 tulosta)	Hyväksyy ja ottaa kontaktia	Hyväksyy ja vastaa liioitellulla kontaktilla
2. a Leikki 1 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta (1 tulos)	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/ vähenee (3 tulosta)	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
2b. LEIKKI 1 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuskii esinettä (3 tulosta)	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla (1 tulos)	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
2c. LEIKKI 1 Puruote ja taisteluhalu	Ei tartu esineeseen (4 tulosta)	Tarttuu viiveellä - irrottaa/pitää, ei vedä vastaan	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudestaan/ Korjailee otetta	Tarttuu heti koko suulla, vetää vastaan kunnes TO irrottaa	Tarttuu heti koko suulla, vetää tempoo, ravistaa - kunnes TO irrottaa
3a1. TAKAA-AJO	Ei aloita (3 tulosta)	Aloittaa, mutta keskeyttää	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista (1 tulosta)	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille
3a2. TAKAA-AJO	Ei aloita (4 tulosta)	Aloittaa, mutta keskeyttää	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille
3b1. TARTTUMINEN	Ei kiinnostu saaliista/ Ei juokse perään (4 tulosta)	Ei tartu, nuuskii saalista	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia
3b2. TARTTUMINEN	Ei kiinnostu saaliista/ Ei juokse perään (4 tulosta)	Ei tartu, nuuskii saalista	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailematon, kiinnostumaton, passiivinen	Tarkkailevainen, rauhallinen, voi istua, seistä tai maata (1 tulos)	Tarkkailevainen ja enimmäkseen rauhallinen, yksittäisiä toimintoja (3 tulosta)	Tarkkailevainen, toiminnot tai rauhattomuus lisääntyy vähitellen	Toiminnot vaihtelevat nopeasti osion aikana/ Rauhaton koko ajan
5a. ETÄLEIKKI Kiinnostus	Ei kiinnostu avustajasta	Tarkkailee avustajaa, välillä taukoja (2 tulosta)	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja (2 tulosta)	Kiinnostunut avustajasta, yksittäisiä lähtöyrityksiä	Erittäin kiinnostunut avustajasta, toistuvia lähtöyrityksiä
5b. ETÄLEIKKI Uhka/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä (4 tulosta)	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion esim. osassa	Osoittaa yksittäisiä (1- 2) uhkauseleitä osion esim. tai toisessa osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion esim. osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion esim. ja toisessa osassa.

5c. ETÄLEIKKI Uteliaisuus	Ei saavu avustajan luo (2 tulosta)	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo (1 tulos)	Saapuu piilossa olevan puhuvan avustajan luo	Saapuu avustajan luo epäroiden tai viiveellä	Saapuu avustajan luo suoraan ilman apua (1 tulos)
5d. ETÄLEIKKI Leikkihalu	Ei osoita kiinnostusta (2 tulosta)	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta (2 tulosta)	Leikkii - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	Tarttuu, vetää vastaan, voi irrottaa ja tarttua uudelleen	Tarttuu, vetää vastaan, ei irrota
5e. ETÄLEIKKI Yhteistyö	Ei osoita kiinnostusta (2 tulosta)	Kiinnostuu, mutta keskeyttää	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta (2 tulosta)	Kiinnostunut leikkivästä sekä passiivisesta avustajasta	Houkuttelee myös passiivista avustajaa leikkimään
6a. YLLÄTYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy (1 tulos)	Väistää kääntämättä pois katsetaan haalarista (2 tulosta)	Pakenee enintään 5 metriä (1 tulos)	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
6b. YLLÄTYS Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä (4 tulosta)	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja hyökkäyksiä, voi purra
6c. YLLÄTYS Uteliaisuus	Menee haalarin luo, kun se on laskettu maahan/ Ei mene ajoissa (1 tulos)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa (1 tulos)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä (1 tulos)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo ilman ohjaajan apua (1 tulos)
6d. YLLÄTYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä (4 tulosta)	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
6e. YLLÄTYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta haalarin (3 tulosta)	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria yhdellä ohituskerralla (1 tulos)	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria väh. kahdella ohituskerralla	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla
7a. ÄÄNIHERKKYYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsetaan (2 tulosta)	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä (2 tulosta)
7b. ÄÄNIHERKKYYS Uteliaisuus	Ei mene katsomaan	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa (3 tulosta)	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin (1 tulos)	Menee räminälaitteen luo ilman apua
7c. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihteluita tai väistämistä (3 tulosta)	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohitus-kerran jälkeen (1 tulos)	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
7d. ÄÄNIHERKKYYS	Ei osoita kiinnostusta	Pysähtyy, haistelee	Pysähtyy, haistelee	Puree laitetta tai	Puree laitetta tai

Jäljellejäävä kiinnostus	räminälaitetta kohtaan (3 tulosta)	tai katselee laitetta yhdellä ohituskerralla (1 tulos)	tai katselee laitetta väh. kahdella ohituskerralla	leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	leikkii sen kanssa väh. Kahdella ohituskerralla
8a. AAVEET Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä (2 tulosta)	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä (2 tulosta)	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa uhkauseleitä ja useampia hyökkäyksiä
8b. AAVEET Tarkkaavaisuus	Yksittäisiä vilkaisuja, ja sen jälkeen ei kiinnostusta/ Ei kiinnostu lainkaan	Katselee aaveita silloin tällöin	Tarkkailee aaveita, pitkiä taukoja, kumpaakin puolet ajasta tai koko ajan toista (2 tulosta)	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja (1 tulosta)	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan (1 tulosta)
8c. AAVEET Pelko	On ohjaajan edessä tai sivulla (2 tulosta)	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, pientä välimatkanottoa	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, vaihtelee paon ja kontrollin välillä	On enimmäkseen ohjaajan takana, vaihtelee paon ja kontrollin välillä (1 tulos)	Peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai lähtee paikalta / Pakenee (1 tulos)
8d. AAVEET Uteliaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on ottanut avustajalta hupun pois / Ei mene ajoissa (2 tulosta)	Menee katsomaan, kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja houkuttelee koiraa (1 tulos)	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleenväliin	Menee katsomaan ilman apua (1 tulos)
8e. AAVEET Kontaktinotto aaveeseen	Torjuu kontaktia/ Ei mene ajoissa (1 tulos)	Hyväksyy avustajan tarjoaman kontaktin, mutta ei vastaa siihen	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin/Ottaa itse kontaktia avustajaan	Ottaa itse kontaktia avustajaan (3 tulosta)	Innostunutta kontaktinottoa avustajaan, esim. hyppii tai vinkuu
9a. LEIKKI 2 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta (1 tulos)	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta (3 tulosta)	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/ vähenee	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
9b. LEIKKI 2 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen (4 tulosta)	Ei tartu, nuuskii esinettä	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
10. AMPUMINEN	Ei häiriinny, havaitsee nopeasti ja sen jälkeen täysin välinpitämätön	Häiritsevyyttä lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, sen jälkeen välinpitämätön	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä tms, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen (1 tulos)	Keskeyttää leikin/passiiv., lukkiutuu yleisöä, laukauksia tms kohden, ei palaa leikkiin/passiivisuuteen (3 tulosta)	Häiriintynyt, pelokas / Yrittää paeta / Ohjaaja luopuu ampumisesta

Jalostustarkastus

Rodussa ei ole järjestetty käyttäytymisen jalostustarkastuksia.

Näyttelyt

Näyttelyarvosteluista (vuodesta 2018-2020) tulee ilmi että osa koirista on ujoja tai epävarmoja (9 koiralla maininta). Yksi koira on saanut EVA:n ja merkinnän väistämisestä ja pelokkuudesta. Yhteensä näiden vuosien aikana 49 koiraa on saanut näyttelyarvostelun ja 34 koiralle annettiin luonteesta positiivinen arvio (esimerkiksi iloinen, miellyttävä, erinomainen).

Erot eri maiden populaatioiden välillä

Ei tietoa.

Sukupuolten väliset erot

Ei tietoa.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus on paimen- ja seurakoira. Nykyisen käyttötarkoituksen voidaan kuvailla olevan seura- ja harrastuskoira. Rotumääritelmän mukaista paimennusviettiä olisi syytä vaalia, mutta varsinainen työkäyttö esimerkiksi maataloilla tuskin yleistyy rodun kohdalla Suomessa. Tällä hetkellä yhdistyksen tiedossa on yksi lammastilalla työskentelevä koira.

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Käyttöominaisuuksia pyritään säilyttämään, kehottamalla koirien omistajia käymään vähintään paimennustaipumuskokeissa. Pieniamerikanpaimenkoira pitäisi tulevaisuudessakin pystyä paimentamaan työkseen.

Vertailu rodun kotimaahan ja muihin tärkeisiin maihin

Rodun kotimaassa (Yhdysvalloissa) on edelleen laajalti koiria ranch-tyylisillä kenneleillä ja tiloilla. Saksassa ja Ruotsissa koiria käytetään enemmän harrastuksiin kuin työntekoon.

Kokeet

Taulukko 8. Rodun edustajien startti- ja osallistumismäärät eri lajien kokeissa vuosittain

Tilasto päivitetty 11.1.2022

Vuosi	Agility	TOKO	Rally-toko	BH-koe	PAIM-T	PAIM-E	Koiratanssi- freestyle	Koiratanssi- Heelwork to music
2016 (rek. 0)	5	-	-	-	-	-	-	-
2017 (rek. 0)	45	-	-	-	1	-	-	-
2018 (rek. 26)	95	2	-	-	-	-	-	-
2019 (rek. 59)	76	8	4	1	-	-	-	-
2020 (rek. 82)	128	13	9	-	10	1	-	-
2021 (rek. 137)	289	7	24	-	8	-	3	2

Hyötykoira-, virka- tai muu työkäyttö

Yksi koira on paimennuskyselyn mukaan töissä lammastilalla.

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Pieniamerikanpaimenkoira on aktiivinen rotu, joka vaatii sekä fyysistä että älyllistä aktivointia. PAIM-Tulosta on jo monella koirakolla, tästä voidaan päätellä että kiinnostusta paimennukseen löytyy.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Paimenkoirat ovat tyypillisistä kiintyneitä omistajaansa, joka voi aiheuttaa ongelmia yksinolossa.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Rodulla ei ole tiedossa olevia ongelmia lisääntymiskäyttäytymisessä.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Pieniamerikanpaimenkoirat ovat hyvin ihmisläheisiä koiria ja ne kiintyvät voimakkaasti omaan ihmiseensä ja perheeseensä. Ne viihtyvät hyvin sylissä ja lähellä. Omimmillaan ne ovat, jos saisivat kulkea koko päivän omistajansa mukana. Pieniamerikanpaimenkoirat ovat pääosin avoimia vieraita ihmisiä kohtaan ja tulevat vähintäänkin hyvin toimeen lasten kanssa. Rotumääritelmässä mainittu varautuneisuus voi ilmetä välttelynä tai välinpitämättömyytenä. Rodun edustaja ei koskaan saa olla vihainen ihmistä kohtaan.

Pieniamerikanpaimenkoirien suhtautuminen toisiin koiriin vaikuttaa olevan keskimäärin hyvä ja etenkin oman lauman kesken erinomaista. Varsinkin nuoret koirat ovat avoimia, kiinnostuneita ja leikkisiä toisia kohtaan ja omistajan tehtävä onkin taata vain hyviä koirakontakteja koiralleen. Jotkin yksilöt voivat suhtautua nuivasti samaa sukupuolta edustaviin vieraisiin koiriin.

Pelot ja ääniherkkyys

Rodussa esiintyy jonkin verran ääniherkkyyttä ja alusta-arkuutta. Koirien muista peloista ei ole vielä kerättyä tietoa.

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Rodun populaatio Suomessa on vielä niin nuorta, ettei saatavilla ole vielä tietoa koirien ikään liittyvistä käytöshäiriöistä pitkällä aikavälillä.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Rodulla on perinnöllisiä silmäsairauksia, jotka voivat aiheuttaa näkökyvyn heikkenemää ja tämän myötä muutoksia koiran käyttäytymisessä. Rodussa on todettu myös olevan liiallisen pääalueen valkoisuuden aiheuttamaa kuuroutta, kuulon heikentymistä ja/tai ongelmia näkökyvyssä, joka voi aikaansaada arkuutta ja epänormaalia käytöstä. Kipu ja hormonaalinen toiminta voi joskus vaikuttaa koirien käyttäytymiseen, esimerkiksi selkä- tai lonkkakipu (dysplasiasta esimerkiksi johtuen). Yksi koira on lopetettu kipujen ja aggressiivisuuden takia.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmakohdat

Rodun ollessa vielä nuori, vaihtelua luonteiden osalta esiintyy paljon. Heti jalostustoiminnan alkumetreiltä olisi hyvä kiinnittää huomiota jalostuskoirien tasapainoiseen ja rodunomaisen luonteen vaalimiseen. Mahdollisia ongelmakohtia rodulla voivat olla liiallinen vilkkaus, arkuus, eroahdistus, ääniherkkyys ja ylikorostunut paimennus- tai vartiointitaipumus.

Ongelmien syyt ja vähentäminen

Kasvattajien pitäisi kiinnittää huomiota yllä oleviin ongelmakohtiin jalostusvalinnoissaan. Rotu on uusi ja vielä monipuolinen, erilaisten yksilöiden vahvuudet ja heikkoudet tulisi selvittää jalostusvalintojen tueksi, esimerkiksi paimennustaipumuskokeiden, luonnetestien, MH-luonnekuvausten ja käyttäytymisen jalostustarkastusten avulla.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

PEVISA-ohjelman voimaantulovuosi sekä ohjelman muutokset

Pieniamerikanpaimenkoiran nykyisen PEVISA-ohjelman voimassaoloaika on 1.1.2022-31.12.2023.

Edellinen PEVISA-ohjelma oli voimassa 1.1.2019 – 31.12.2021.

Taulukko 9. PEVISA-ohjelmaan (1.1.2022-31.12.2023) sisällytetyt sairaudet ja viat

Kohde	PEVISA-määräykset	JTO:n lisäsuositukset
Lonkat	Lonkkakuvaus raja-arvolla C (alaikäraja 12kk)	Toivottavaa käyttää lonkiltaan terveitä koiria (A tai B). C-lonkkainen tulisi yhdistää vain A-lonkkaiseen.
Kyynärnivelet	Kyynärniveldysplasialausunto raja-arvolla 1 (alaikäraja 12kk)	Suositellaan käytettäväksi vain terveitä (0/0)
Silmätarkastus	Silmätarkastus (voimassaoloaika on 12 kk)	Suositellaan tarkistusta myös ennen laajennustippojen laittoa. Suosittelemme seuraamaan Kennelliiton ohjeistusta koskien eri silmäsaairauksia. Jalostukseen käyttämättömät koirat suositellaan peilattavaksi ainakin kerran aikuisiässä. Pentueet suositellaan silmätarkastettavaksi 6-8 viikon iässä ennen luovutusta.
Jalostuskäytön ikäraja	Jalostuskäytön alaikäraja nartuille on 22 kuukautta ja uroksille 18 kuukautta.	
Urosten jälkeläisrajoitukset	Uroksella saa olla alle viisivuotiaana korkeintaan 20 jälkeläistä ja elinaikanaan korkeintaan 60 jälkeläistä. Viimeiset, rajan ylittävät pentueet rekisteröidään kokonaisuudessaan.	
Rekisteröinnin lisäehtona	Koiran väri ilmoitetaan rekisteröinnin yhteydessä ja pentueen molempien vanhempien värin on oltava merkittynä koirarekisteriin rekisteröintihetkellä.	
Rotukohtainen erityisehto	Lisäys joka tehtiin rotukerhon ehdotuksesta 2021: Miniature Australian	

	Shepherd Club Of America (MASCA) ja American Stock Dog registry (ASDR) -rekistereissä olevia pieniamerikanpaimenkoiria voidaan omistajan anomuksesta merkitä ER-rekisteriin ilman sukutaulutietoja. MASCA ja ASDR-rekisteriin merkittyjä ulkomaisia uroksia voidaan käyttää jalostukseen, jolloin jälkeläiset rekisteröidään ER-rekisteriin ilman uroksen sukutaulutietoja. Erityisehto on voimassa 31.12.2025 asti.	
Lisäksi	Merle-merle ja töpö-töpö -yhdistelmät ovat kiellettyjä. Rodulle on olemassa töpöhäntäisyyden DNA-testi. Ulkomaisia uroksia koskeva toistaiseksi voimassaoleva poikkeuslupa: Ei vaadita kynnärkuvaustulosta, jälkeläismäärärajoitusta eikä silmätarkastukselle aseteta aikarajoitusta.	Molempien vanhempien yleisen terveyden tulee olla hyvä, eikä niillä saa olla todettuja kroonisia sairauksia tai muita muutoksia (esimerkiksi allergiat, toistuvat iho-, silmä- tai korvatulehdukset, autoimmuunisairaudet, epilepsia, muut hermostolliset ongelmat). Jalostukseen ei tule käyttää koiria, jotka ovat luonteeltaan heikkohermoisia, arkoja tai vihaisia. Suositellaan luonnetestiä tai MH-luonnekuvausta tiedon keräämiseksi. Suositellaan PAIM-T koetta rodunomaisen käyttötarkoituksen selvittämiseksi. Molemmilla vanhemmilla olisi hyvä olla voimassa oleva polvilausunto 0/0. Selkien kuvaamista (LTV, VA) suositellaan arvokkaan tiedon keräämiseksi. LTV1-4 diagnoosin saanut suositellaan yhdistettävään ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin (LTV0). VA1 diagnoosin saanut suositellaan yhdistettäväksi ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin. VA2-4 sekä oireilevia koiria ei suositella jalostukseen. Olkanivelten kuvaamista (OCD) suositellaan arvokkaan tiedon keräämiseksi. Suosittelavaa olisi käyttää jalostukseen koiria, joilla on leikkaava purenta ja täysi hampaisto. Seuraavat geenitestit suositellaan: <u>Silmäsairaudet:</u> Multifokaalinen verkkokalvon sairaus (CMR1), tappisolurappeuma (CD), collien silmäanomalia (CEA), etenevä sauva-tappisolurappeuma (prcd-PRA), perinnöllinen harmaakaihi (PHC; HSF4-geeni)

		<u>Muut:</u> Etenevä selkäydinrappeuma (DM), lääkeaineyleherkkyys (MDR1), hyperurikosuria (HUU), kondrodystrofia (CDDY)
--	--	---

Taulukko 10. Edellinen PEVISA-ohjelma (1.1.2019-31.12.2021) ja siihen sisällytetyt sairaudet ja viat

Kohde	PEVISA-määräykset	JTO:n lisäsuositukset
Lonkat	Lonkkakuvaus ilman raja-arvoa	Lonkkakuvausten raja-arvo C, jolloin koira mahdollista yhdistää täysin terveeseen parituskumppaniin (A)
Silmätarkastus	Silmätarkastus (voimassaoloaika on 12 kk)	Pentueet suositellaan silmätarkastettavaksi 6-8 viikon iässä ennen luovutusta.
Rekisteröinnin lisäehtona	Koiran väri ilmoitetaan rekisteröinnin yhteydessä ja pentueen molempien vanhempien värin on oltava merkittynä koirarekisteriin rekisteröintihetkellä.	
Lisäksi	Merle-merle ja töpö-töpö -yhdistelmät ovat kiellettyjä. Rodulle on olemassa töpöhäntäisyyden DNA-testi.	

PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

Lonkanivelen kasvuhäiriö

PEVISA-määräys: lonkkakuvaus raja-arvolla C.

Tietoa sairaudesta: Lonkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaali, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana.

Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Lonkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta yleisintä se on suurilla ja jättiroduilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden

aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppely”, ylösnousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksahdeleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä.

Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä ja oireilu laitetaankin usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälän aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja, kuten esimerkiksi lantion häpyluun lämpöluudutus, on myös olemassa. Huomioithan, että kirurgisesti hoidettua koira ei saa käyttää jalostukseen ja se tulisi siirtää EJ-rekisteriin.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla lonkkien röntgenkuvaukseen. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuva jalostusvalinta johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia koiria käytetä. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Suomessa käytetään FCI:n vahvistamaa kansainvälistä lonkkaniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

A -ei muutoksia	Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset. Lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna piirtyy terävänä ja on lievästi pyöristynyt. Nivelrako on tiivis ja tasainen. Norbergin asteikko vetoasennossa noin 105° (suosituksena).
B -lähes normaali / rajatapaus	Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat vähän epäyhdenmukaiset ja Norbergin asteikko vetoasennossa lähellä 105°, tai reisiluun pään keskus on mediaalisesti lonkkamaljakon dorsaalireunaan nähden ja reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset.
C -lievä	Reisiluun pää ja lonkkamalja eivät ole yhdenmukaiset, Norbergin asteikko on noin 100° ja/tai lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna on vähän mataloitunut. Epätasaisuutta tai korkeintaan lieviä nivelrikkomuutoksia lonkkamaljan kraniaali-, kaudaali- tai dorsaalireunassa tai reisiluun päässä tai kaulassa.
D -kohtalainen (keskivaikea)	Selvää epätasaisuutta reisiluun päässä ja lonkkamaljakossa, subluksaatio. Norbergin asteikko on suurempi kuin 90° (vain suosituksena). Lonkkamaljakon kraniolateraalireuna tasaantunut ja/tai nivelrikon merkkejä.
E -vaikea	Selvästi dysplastinen lonkkanivel. Esim. luksaatio tai selvä subluksaatio, Nordbergin asteikko alle 90°, selvä lonkkamaljakon kraniaalireunan tasaantuminen, reisiluun pään epämuotoisuus (sienimäinen, tasaantunut) tai muut nivelrikkomuutokset.

Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 6 vuoden ikään saakka. Tämän jälkeen arvostelussa on otettava huomioon koiran ikä ja erityisesti sekundäärinivelrikko.

Lähde: Anu Lappalainen, Suomen Kennelliiton sivuilla <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkkanivelen-kasvuhairio>

Taulukko 11: Lonkkaniveltilasto

Tiedot haettu 23.11.2021 Koiranetistä

Vuosi (syntymävuosi)	Syntyneitä	A	B	C	D	E	Yht. /tutkittu %
2012	1	1 (100%)	-	-	-	-	1 (100%)
2013	2	1 (50%)	1 (50%)	-	-	-	2 (100%)
2014	7	3 (50%)	3 (50%)	-	-	-	6 (86%)
2015	4	1 (50%)	1 (50%)	-	-	-	2 (50%)
2016	3	1 (50%)	-	1 (50%)	-	-	2 (67%)
2017	12	8 (80%)	1 (10%)	1 (10%)	-	-	10 (83%)
2018	26	14 (70%)	4 (20%)	2 (10%)	-	-	20 (77%)
2019	49	24 (67%)	11 (31%)	1 (3%)	-	-	36 (73%)
2020	84	19 (50%)	10 (26%)	7 (18%)	2 (5%)	-	38 (45%)

Suomessa on tällä hetkellä hyvin tutkittua koirakantaa, joista suurimmalla osalla on terveet lonkat. Syntyneistä koirista on tutkittu parhaimmillaan melkein kaikki (vuonna 2017 syntyneistä esimerkiksi 83%). Koska rotu on uusi Suomessa, tarkoittaa tämä tietysti että vuoden 2012-2016 syntyneiden lukumäärä on alhainen. Tilastoihin on luottamista vasta tulevaisuudessa, kun meillä on paljon Suomessa syntyneitä ja tutkittuja koiria.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

PEVISA-määräykset: Kyynärniveldysplasia-lausunto raja-arvolla 1.

Tietoa sairaudesta: Kyynärnivelen kasvuhäiriö (engl. elbow dysplasia, ED) on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varislisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynärpään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi. Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on kvantitatiivista eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen, että aiheuttajina ovat eri geenit. Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykasityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4 – 7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koiraa yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Suomessa kyynärnivelukuvien arviointi perustuu pääasiassa nivelrikon merkkeihin, mutta myös muut kasvuhäiriöön viittaavat röntgenlöydökset huomioidaan. Jalostusarvoindeksit (BLUP-indeksit) tehostavat jalostusvalintaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran oman tuloksen lisäksi sen kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Suomessa arvostelussa käytetään **IEWG:n (International Elbow Working Group) esittämää kansainvälistä kyynärniveldysplasian arvosteluasteikkoa:**

0 Ei muutoksia.	Normaali kyynärniveli.
1 Lievät muutokset	Lievät nivelrikkomuutokset (artroosi) yleensä ensiksi kyynärpään ulokkeen (processus anconaeus) yläpinnassa (2 mm vahvuuteen saakka) ja/tai lievästi lisääntyntä luun tiiviyttä varisliäkkeen (processus coroneidu) kantaosassa.
2 Kohtalaiset muutokset	Edellä mainittuja muutoksia 5 mm saakka ja/tai selkeästi lisääntyntä luun tiiviyttä varisliäkkeen kantaosassa ja/tai muita kyynärniveldysplasiaan (kiinnittymätön kyynärpään uloke, sisemmän varisliäkkeen sairaus, osteokondroosi) viittaavia muutoksia ja/tai lievää nivelen epämuotoisuutta.
3 Voimakkaat muutokset	Edellisen ylittävät nivelrikkomuutokset/voimakas nivelen epämuotoisuus. Todettavissa oleva kyynärniveldysplasia (kiinnittymätön kyynärpään uloke, isemmän varisliäkkeen sairaus, osteokondroosi).

Lähde: Anu Lappalainen, Suomen Kennelliiton sivusto <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/kyynarnivelen-kasvuhairiot>

Taulukko 12: Kyynärniveltilasto

Tiedot haettu 24.11.2021 Koiranetistä

Vuosi (syntymävuosi)	Syntyneitä	0	1	2	3	Yht. /tutkittu %
2012	1	1 (100%)	-	-	-	1 (100%)

2013	2	1 (100%)	-	-	-	1 (50%)
2014	7	6 (100%)	-	-	-	6 (86%)
2015	4	1 (50%)	1 (50%)	-	-	2 (50%)
2016	3	2 (100%)	-	-	-	2 (67%)
2017	12	10 (100%)	-	-	-	10 (83%)
2018	26	19 (100%)	-	-	-	19 (73%)
2019	49	32 (97%)	1 (3%)	-	-	33 (67%)
2020	84	41 (100%)	-	-	-	41 (49%)

Suomessa tutkittujen pieniamerikanpaimenkoirien tulokset ovat olleet hyviä (0-1). Tutkittujen määrä on ollut hyvä, mutta suunta on laskeva kun rotuun syntyy enemmän pentueita.

Silmäsairaudet

PEVISA-määräykset: Silmätarkastus (voimassaoloaika on 12 kk).

Tietoa sairaudesta: Suomen Kennelliiton virallisen silmätarkastuksen tarkoituksena on ennaltaehkäistä perinnöllisten silmäsairauksien esiintymistä. Silmät tutkitaan silmänpohjan, lasiaisen, linssin, värikalvon, etukammion, sarveiskalvon, sidekalvon ja luomen rakenteiden poikkeavuuksien varalta. Silmätarkastuksessa kaikki muutokset, myös mahdollisesti merkityksettömät sivulöydökset, kirjataan ylös. Muutoksen vakavuuteen voi silmätarkastaja myös ottaa kantaa (lievä, kohtalainen, vakava).

Lähde: <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/mita-virallinen-silmatarkastus-tutkii>, referoitu 4.3.2022/SL

Erilaisia perinnöllisiä tai perinnölliseksi oletettuja silmäsairauksia on todettu yli 160 koirarodulla. Sairauksien merkityksellisyys koiran elämänlaadun ja näkökyvyn kannalta vaihtelee vähäisestä sokeuttavaan ja/tai kivuliaaseen tai muuten koiran hyvinvointia merkittävästi haittaavaan ongelmaan.

ECVO (European College of Veterinary Ophthalmologists) antaa koiranomistajille ja -kasvattajille neuvoja silmäsairauksien merkityksellisyydestä koiralle ja jalostukselle. Jalostusvalinnoilla tulee pyrkiä estämään/vähentämään ainakin vakavien, näköä uhkaavien ja/tai kipua tai leikkaushoitoa/jatkuvaa lääkitystarvetta aiheuttavien sairauksien ilmeneminen. Tässä artikkelissa mainitut jalostusrajoitukset perustuvat ECVO:n suositukseen, pentujen rekisteröintiin vaikuttavat ehdot on kirjattu rotukohtaisiin PEVISA-ohjelmiin.

Osan koirien silmäsairauksista tiedetään olevan perinnöllisiä. Tämä tieto on saatu joko pitkäaikaisten silmätarkastusten ja sukutauluanalyyysien tai geenitutkimuksen ja DNA-testien avulla. Silmäsairauden oletetaan olevan perinnöllinen myös jos sitä rodun kansallisissa tai kansainvälisissä tietokannoissa esiintyy paljon (>1 % tutkituista tai vähintään 5 yksilöä 5 vuodessa tai yli 50 sairasta yksilöä ylipäättään), jos sitä esiintyy rodussa enemmän kuin muissa roduissa, esiintyvyys rodun sisällä kaiken kaikkiaan lisääntyy tai on suurempaa sukulaiskoirissa, muutosten ilmenemisikä ja eteneminen on samanlaista kaikilla sairastuneilla ja/tai on samankaltaista kuin samassa sairaudessa jossain toisessa rodussa.

ECVO:n antamat jalostussuositukset liittyvät silmän terveyteen. Jalostusvalintoja tehtäessä on etenkin lievempien silmäsairauksien kohdalla otettava huomioon myös rodussa esiintyvät muut sairaudet.

Jotta tietoa perinnöllisten silmäsairauksien esiintymisestä ja mahdollisesti periytymismallista saataisiin, suosittaa ECVO silmätarkastusten tekemistä seuraavasti:

- jalostukseen käytettävät eläimet: vuosittain
- muut: 3-4 kertaa elämässä, esim. 1, 3, 6 ja 9 -vuotiaana.

Vuosituhanen vaihteeseen saakka painopiste tutkimuksessa ja löydösten kirjaamisessa oli vakavilla, sokeuttavilla sairauksilla kuten etenevä verkkokalvon rappeuma (PRA) ja perinnöllinen harmaakahi. Tämän vuosituhanen alussa alettiin kiinnittää huomiota ja kirjata ylös muutoksia myös silmää ympäröivissä rakenteissa ja silmän muissa osissa kuin linssissä ja verkkokalvolla.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä näkyvät kaikki eläinlääkärin tutkimuksen yhteydessä perinnölliseksi oletettavat silmäsairausdiagnoosit. Lausunnot tallennetaan Kennelliiton tietokantaan seuraavasti:

Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia	Koiralla ei ole todettu minkään silmäsairauden oireita.
Sairaus: todettu	Koiralla on todettu lausunnossa mainittu sairaus.
Sairaus: avoin	Koiralla on todettu lausunnossa mainittuun synnynnäiseen sairauteen viittaavia oireita, mutta muutokset ovat epätyypillisiä.
Sairaus: epäilyttävä	Koiralla on todettu vähäisiä tai epätyypillisiä lausunnossa mainitun, ei-synnynnäisen sairauden oireita. Suositellaan uusintatutkimusta esimerkiksi vuoden kuluttua.

Lähde: Suomen Kennelliiton silmäsairausryhmä, silmätarkastuseläinlääkärit Sari Jalomäki, Elina Pietilä ja Päivi Vanhapelto, <https://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/yleisimmat-silmasairaudet>

Taulukko 13: rodussa esiintyvät silmäsairaudet

Collie Eye Anomaly (CEA)	CEA on silmänpohjan (suonikalvon ja kovakalvon) vajaakehitys tai kehityshäiriö. Sairaus epäillään periytyvän polygeenisesti tai autosomaalisesti resessiivisesti. Sairauteen ei ole hoitoa. CRD tai CH on osa CEA-sairausyhteyttä, joka saattaa peittyä pigmentillä yli 10-viikkoisilla sairailta pennuilla. CRD/CH-sairasta koiraa voi käyttää jalostukseen, mutta terveen kumppanin kanssa. Näköhermonpään coloboma on myös osa CEA-sairausyhteyttä. Suuri näköhermonpään coloboma heikentää selvästi silmän näkökykyä ja voi jopa sokeuttaa silmän. Coloboma-sairasta koiraa ei pidä käyttää jalostukseen. Pieniamerikanpaimenkoira on riskirotu CEA:n suhteen ja pentujen silmätarkistusta 6-8 viikkoisina suositellaan. CEA:n geenitestiä suositellaan jalostuskoirille. Kantajia voidaan käyttää jalostukseen geneettisesti terveen kumppanin kanssa.
Etenevä verkkokalvon rappeuma (PRA ja prcd-PRA)	PRA (progressiivinen retina atrofia) eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. Koiran hämäränäkö heikkenee yleensä ensin, ja sairaus voi johtaa sokeutumiseen. Sairaus on autosomaalisesti resessiivisesti periytyvä. PRA:han ei ole hoitoa. Pieniamerikanpaimenkoirissa prcd-PRA on yksi PRA-geeni mihin löytyy geenitesti ja jota suositellaan kaikille jalostuskoirille. Koska sairaus on

	etenevä, jalostuskoirat pitää tutkia säännöllisin väliajoin. Sairautta ei tällä hetkellä esiinny merkittävästi pieniamerikanpaimenkoirilla, mutta rodussa on muun muassa prcd-PRA geenin kantajia jonkin verran. PRA-sairasta koira ei saa käyttää jalostukseen. Kantajia voidaan käyttää jalostukseen geneettisesti terveen kumppanin kanssa.
Iriksen kehityshäiriö (iris hypoplasia ja iris coloboma)	Kyseessä on synnynnäinen kehityshäiriö, jossa iris, eli värikalvo, kehittyy sikiökaudella puutteellisesti. Lievä kehityshäiriö kutsutaan iris hypoplasiaksi, silloin mustuaisen reunassa iris on normaalia ohuempaa. Vakava-asteinen kehityshäiriö kutsutaan iris colobomaksi, jolloin iriksessä on selvä reikä tai puutosalue ja pupillin muoto on epäsymmetrinen eikä pupilli supistu symmetrisesti. Kyseessä on yleinen pieniamerikanpaimenkoirilla havaittu silmänsairaus. Lieväasteista iris hypoplasia-diagnoosin saanutta koira voi käyttää jalostukseen terveen kumppanin kanssa. Iris coloboma-diagnoosin saanut ei pidä käyttää jalostukseen.
Multifokaalinen verkkokalvon sairaus (CMR1)	Multifokaalinen verkkokalvon sairaus (CMR1) aiheuttaa verkkokalvon leesioita, jotka muuttavat silmän ulkonäköä, mutta eivät yleensä vaikuta näkökykyyn. Sairaus etenee hitaasti ja loppuu koiran ollessa alle vuoden. Yleensä sairaus huomataan muutaman kuukauden ikäisillä pennuilla. CMR1 periytyy autosomaalisen resessiivisesti ja sairauteen on olemassa geenitesti, jota suositellaan kaikille jalostuskoirille. Kantajia voidaan käyttää jalostukseen geneettisesti terveen kumppanin kanssa.
Näköhermon pään hypoplasia/mikropapilla ja coloboma	Mikropapilla eli näköhermon pään vajaakehitys tarkoittaa epänormaalin pientä +/- toimimatonta näköhermon päätä. Hypoplasia on näistä vakavampi ja siihen liittyy sokeus. Hypoplasiaa ja mikropapillaa on usein vaikea erottaa toisistaan virallisessa silmätutkimuksessa, jossa pupilli on valmiiksi laajennettu eikä sen vastetta valolle voida arvioida. Koska kyseessä todennäköisesti on saman sairauden eri vakavuusasteet, ei kumpaakaan suositella jalostukseen. Näköhermonpään coloboma liittyy yleisimmin ns. collie eye anomaliaan (CEA, katso yläpuolella), mutta satunnaisesti sitä nähdään itsenäisenä muutoksena muillakin roduilla. Coloboma-koira ei suositella jalostukseen.
Perinnöllinen harmaakaihi, katarakta (PHC, HSF4-geeni)	Katarakta, eli harmaakaihi, voi olla perinnöllinen tai ei-perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Pennuissa todetut kataraktat ovat synnynnäisiä, ja diabeettinen katarakta on esimerkki hankitusta kataraktasta. Vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi lasketaan myös hankituksi kataraktaksi. Sairaus ilmenee silmän linssin osittaisena tai kokonaisena samentumisena. Kliiniset oireet ilmaantuvat yleensä jo nuorella iällä, mutta voivat tulla ilmi vasta myöhemmällä keski-iällä. Sairauden etenemisessä, sijainnissa ja sameuden asteessa on

	vaihtelua. Perinnöllistä harmaakaihia on useampia muotoja, ja kaikkien periytymismallia ei vielä tiedetä. Kaihia voidaan poistaa leikkauksella. Pieniamerikanpaimenkoirissa on mahdollisuus geneettiseen mutaatioon, joka altistaa sairaudelle, HSF4-geenissä. Periytyminen on autosomaalisena dominoivana, mikä tarkoittaa että jo yksi virheellinen alleeli lisää sairauden riskiä, mutta taudin penetranssi ei ole täydellinen. Pieniamerikanpaimenkoirille suositellaan HSF4-geenin testiä. Kantajia ei tällä hetkellä suositella jalostukseen. Geenitesti ei poissulje mahdollisuutta kaihin kehittymiselle muun kuin testattavan mutaation aiheuttaman sairauden osalta. Koira joka on saanut diagnoosin perinnöllisestä kaihista ei saa käyttää jalostukseen.
Pienisilmäisyys (microphthalmia)	Pienisilmäisyydessä koiran silmä tai silmät ovat kooltaan epätavallisen pienet. Silmän muissa osissa voi myös olla kehityshäiriöitä, minkä takia silmä voi olla huonosti näkevä tai sokea. Osassa tapauksissa näkökyky on normaali, mutta useimmiten silmän kehityksessä on tapahtunut muitakin häiriöitä ja silmä/silmät voivat olla osittain tai kokonaan sokeita. Silmäsairaus oletetaan olevan perinnöllinen, mutta periytymistapa on vielä tuntematon. Pieniamerikanpaimenkoirilla tätä sairautta esiintyy jonkin verran merle-koirilla ja sairaus epäillään liittyvän merle-väriin. Pienisilmäistä koiraa ei pidä käyttää jalostukseen.
PPM (persistent pupillary membranes)	PPM ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli silmän värikalvossa. Tavallisimmin jäänteet ovat harmittomia lankamaisia rihmoja värikalvon pinnalla (iris-iris PPM). Vakavissa tapauksissa (iris-linssi PPM, iris-kornea PPM) jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, jolloin ne voivat vaikuttaa pupillin toimintaan ja näkökykyyn. Lieviä tapauksia (PPM iris-iris) voi käyttää jalostukseen terveen yksilön kanssa. Vakavia tapauksia ei pidä käyttää jalostukseen.
Puutteellinen kyynelkanavan aukko (atresia punctae)	Puutteellinen kyynelkanavan aukko on synnynnäinen kehityshäiriö, jossa ala- ja/tai yläluomen kyynelkanavan aukko puuttuu tai on selvästi normaalia pienempi. Tyypillinen oire on normaalia runsaampi kyynelehtiminen. Hoitona on tarvittaessa aukon kirurginen avaus. Atresia punctae -diagnoosin saanutta koiraa voi perustellusta syystä käyttää jalostukseen terveen parituskumppanin kanssa.
Tappisolurappeuma (CD)	Tappisolurappeuma eli akromatopsia on perinnöllinen silmäsairaus, joka aiheuttaa valonarkuutta sekä kyvyttömyyttä nähdä kirkkaassa valossa. Koirissa on löydetty kaksi mutaatiota jotka aiheuttavat tappisolurappeumaa. Sairaus ilmenee jo nuorissa pennuissa, noin 8-12 viikon iässä. Oireena on valonarkuus, koiralle kirkas valo on ärsyttävä ja kivulias. Hoitoa ei ole, aurinkolaseja voidaan käyttää vähentämään

	valonarkuutta. Sairaus periytyy autosomaalisesti peittyvästi. Kantajaa suositellaan jalostukseen pelkästään terveen parituskumppanin kanssa.
Ylimääräiset ripset (distichiasis)	Ylimääräisten ripsien karvatuppi sijaitsee luomirauhasessa tai sen vieressä. Distichiasis on lievempi kuin ektooppinen cilia, ja tavallinen pieniamerikanpaimenkoirissa. Silloin karva kasvaa ulos luomen vapaasta reunasta. Distichiasiksen oireet riippuvat karvan paksuudesta ja kasvusuunnasta. Paksummat ja silmän pintaan osuvat karvat voivat aiheuttaa eriasteisia ärsytysoireita: lievää vuotamista, räpyttelyä, pahimmillaan kipuoireita ja jopa sarveiskalvovaurioita. Ripsiä voi irrota ja kasvaa takaisin karvan vaihtumisen yhteydessä. Vaivaa voi tarvittaessa hoitaa nyppimällä ripsiä (jotka kasvavat takaisin) tai tuhoamalla karvatuppia joko polttamalla tai jäädyttämällä. Jos koiralla on distichiasis, tulee parituskumppanin olla siltä osin terve. Vakavia tapauksia (ektooppinen cilia ja selkeitä oireita aiheuttavat distichiat) ei pidä käyttää jalostukseen.

Lähteet: Suomen Kennelliiton silmäsairaustryöryhmä, silmätarkastuseläinlääkärit Sari Jalomäki, Elina Pietilä ja Päivi Vanhapelto, <https://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/yleisimmat-silmasairaudet> referoitu 4.3.2022/SL sekä UC Davis <https://vgl.ucdavis.edu/test/cmr1>, referoitu 4.3.2022/SL, Movet <https://www.movet.fi/tutkimukset/hsf4-perinnollinen-katarakta/>, referoitu 4.3.2022/SL, ECVO Manual <https://www.ecvo.org/media/australianshepherd-standard-miniatureandtoy.pdf>, referoitu 4.3.2022/SL, UC Davis <https://vgl.ucdavis.edu/test/cone-degeneration>, referoitu 4.3.2022/SL

Perinnölliset silmäsairaudet ovat pieniamerikanpaimenkoirien merkittävin ongelma terveydessä. Alla olevista taulukoista ilmenee mitkä silmäsairaudet Suomen kannassa esiintyy ja kuinka paljon.

Taulukko 14: silmätutkimustilasto: sairaat ja terveet

Tiedot päivitetty 5.1.2022

Vuosi (syntymävuosi)	Syntyneitä	Terveitä	Sairaita	Yht. /tutkittu %
2012	1	1 (100%)	-	1 (100%)
2013	2	2 (100%)	-	2 (100%)
2014	7	4 (57%)	3 (43%)	7 (100%)
2015	4	4 (100%)	-	4 (100%)
2016	3	2 (67%)	1 (33%)	3 (100%)
2017	12	4 (50%)	4 (50%)	8 (67%)
2018	26	13 (59%)	9 (41%)	22 (85%)
2019	50	34 (77%)	10 (33%)	44 (88%)
2020	84	39 (95%)	2 (5%)	41 (49%)
2021	139	94 (96%)	4 (4%)	98 (71%)

Taulukko 15: silmätutkimustilasto: rodussa esiintyvät silmätaudit Suomessa

Tiedot haettu 5.1.2022

Diagnoosi	Esiintymiä
Distichiasis	24
Iris hypoplasia	3
Iris hypoplasia-diagnoosi avoin	2
Puutteellinen kyynelkanavan aukko	3
Näköhermon vajaakehitys/mikropapilla	1
PPM iris-iris	2

Merleväriin kytketyt sairaudet

PEVISA-määräykset: Koiran väri ilmoitetaan rekisteröinnin yhteydessä ja pentueen molempien vanhempien värin on oltava merkittynä koirarekisteriin rekisteröintihetkellä. Merle-merle -yhdistelmät ovat kiellettyjä.

Tietoa sairaudesta: Merle-mutaatio aiheuttaa turkkiin marmorointiväriytyksen ja on periytymismuodoltaan dominoiva mutaatio. Kaksinkertaisena merleen (ns. tuplamerle) liittyy neurologisia oireita ja sairauksia, mutta myös heterotsygooteilla saattaa olla jonkinasteisia ongelmia. Siksi Suomen Kennelliitto ei rekisteröi merle-merle-yhdistelmistä syntyneitä jälkeläisiä.

Homotsygoottinen merle on yhteydessä erilaisiin silmän kehityshäiriöihin tai sairauksiin, esimerkiksi värikalvon puutteellinen kehitys sikiökaudella (iris hypoplasia tai iris coloboma). Silmä voi myös joskus puuttua kokonaan tai olla epänormaalin pieni (microphthalmia).

Tutkimuksissa on huomattu että 25% homotsygooteista ja 3,6% heterotsygooteista oli joko yhden tai molempien korviensa osalta kuuroja.

Lähde: <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/merle-mutaatio-jalostuksessa>, referoitu 4.3.2022/SL

Kuorouden perinnöllisyyden tutkimuksissa siihen on todettu vaikuttavan kaksi geeniä: merle-geeni ja piebaldismi, eli valkolaikkuisuutta aiheuttava geeni. Merle-geeniä esiintyy yleisimmin mm. colliesukuisilla paimenkoirilla ja harlekiiniväriytyksen omaavilla tanskandogeilla.

Töpöhäntäisyys

PEVISA-määräykset: töpö-töpö -yhdistelmät ovat kiellettyjä. Rodulle on olemassa töpöhäntäisyyden DNA-testi.

Tietoa sairaudesta: Töpöhäntäisyys pieniamerikanpaimenkoirassa johtuu T-Box mutaatiosta, johon on olemassa geenitestiä. Mutaatio on dominantti, eli lyhyt- tai töpöhäntäisyyteen riittää yksi geeni yhdeltä vanhemmalta. Kennelliiton hallitus päätti vuonna 2008 että kahta töpöhäntäistä koiraa ei saa yhdistää, ja sellaisista yhdistelmistä syntyneitä pentuja ei rekisteröidä. Tämä perustuu mutaation haitallisuuteen, homotsygoottisessa muodossa muutos on letaali eli johtaa kuolemaan yleensä varhaisella sikiökaudella. Myös lyhythäntäinen koira on geneettisesti töpö.

Lähde: <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/t-box-mutaatio-topohanta-homotsygoottisena>, referoitu 4.3.2022/SL

Vuosi	Syntyneitä	Töpo	Pitkä
2019	34	7	27
2020	61	18	43
2021	134	12	122

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Patellaluksaatio eli polvilumpion sijoiltaanmeno

Patellaluksaatio eli polvilumpion sijoiltaanmeno johtuu polvinivelen rakenteellisista heikkouksista. Jalka-asento on virheellinen ja polvilumpion telaurat liian matalat. Polvien rakenneongelmat ovat selkeästi perinnöllisiä, mutta polvilumpion rakennetta säätelevät useat eri geenit, joiden esilletuloa myös ympäristö muokkaa.

Koirien perinnöllistä polvilumpion sijoiltaanmenoa eli polvilumpioluksaatiota arvioidaan asteikolla 0-4. Arvostelussa käytetään Putnamin asteikkoa:

0	Polvilumpio ei luksoidu.
Aste 1	Polvinivel on lähes normaali. Polvilumpiota voidaan liikutella helpommin kuin normaalisti ja patella saadaan luksoitumaan mikäli polvea samalla ojennetaan. Patella saattaa luksoitua ajoittain, mutta se palautuu itsestään paikoilleen. Polvilumpion suoran siteen kiinnityskohta saattaa olla lievästi kiertynyt.
Aste 2	Polvilumpio on tavallisesti paikoillaan raajan ollessa ojennettuna. Lumpio luksoituu polvea koukistettaessa tai rotatoitaessa (kierrettäessä) ja pysyy poissa telaurasta kunnes se asetetaan takaisin paikoilleen. Sääriluun (tibia) yläosa on kiertynyt jopa 30 astetta sisäänpäin (pienet koirat).
Aste 3	Polvilumpio on yleensä luksoituneena. Lumpio saadaan asetettua tilapäisesti paikoilleen. Sääriluun yläosa on kiertynyt jopa 30–60 astetta.
Aste 4	Polvilumpio on pysyvästi sijoiltaan, eikä se pysy telaurassa ilman leikkausta. Sääriluun yläosa kiertynyt jopa 90 astetta

Eläinlääkäri tutkii polven tunnustelemalla. Lievissä tapauksissa koira voi elää normaalia kotikoiran elämää, mutta yleensä luksaatio vaatii leikkausta. I -asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia eivätkä kaipaa hoitoa. II- ja III -asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. Ravatessaan koira koukistaa hetkittäin raajaansa sen sijaan että tukeutuisi sillä maahan (polvilumpio on luiskahtanut pois paikoiltaan), ja jatkaa sitten normaalia ravia (polvilumpio on palautunut paikoilleen). IV -asteen luksaatioissa polvilumpio on pysyvästi pois paikoiltaan. Usein oireet huomataan tapaturman jälkeen, vaikka kyseessä on synnynnäinen vika. Patellaluksaatio voi myös pahentua eikä nuorena saatu tulos välttämättä ole lopullinen. Lievien patellaluksaation muotojen hoidoksi riittää yleensä lepo ja kipulääkitys. Jos tämä ei auta, patellaluksaatiota voidaan hoitaa kirurgisesti. Leikkausmenetelmiä on useita. Vaikeimman asteen luksaatioissa hoito voi vaatia useita leikkauksia ja ennuste voi olla huono.

Lähde Suomen Kennelliitto ja ELT Anu Lappalainen, :<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/polvilumpion-sijoiltaanmeno-patellaluksaatio>, referoitu 4.3.2022/SL

Suomessa tähän asti tutkittujen pieniamerikanpaimenkoirien tulokset ovat olleet hyviä (0), mutta on tiedossa että ainakin ulkomailla esiintyy patellaluksaatiota jonkin verran rodussa. Koira jolla on todettu patellaluksaatio ei suositella jalostukseen.

Selkäongelmat

Spondyloosi (SP0-SP4), nikamien epämuotoisuus (VA0-VA4) ja välimuotoinen lanne-ristinikama (LTV0-LTV4) ovat perinnöllisiä selkämuutoksia, joita voidaan arvioida röntgenkuvauksilla.

Pieniamerikanpaimenkoirissa ei esiinny vielä spondyloosia, mutta jonkin verran VA1 ja LTV-muutoksia.

Taulukko 17: LTV rodussa

Tieto päivitetty 5.1.2022

Lausuntovuosi	LTV0	LTV1	LTV2	LTV3	LTV4	Yhteensä
2017	1	1	-	-	-	2
2018	3	-	-	-	-	3
2019	12	3	-	1	-	16
2020	18	1	-	-	-	19
2021	37	12	-	-	-	49

Välimuotoinen lanne-ristinikama (LTV) on yleinen synnynnäinen ja perinnöllinen nikamaepämuodostuma. Periytymistapaa ei vielä tunneta. LTV on nikama missä on sekä lanne-että ristinikaman piirteitä. Kyseessä voi olla viimeinen lannenikama (L7) tai ensimmäinen ristiluun nikama (S1). Muutos voi olla symmetrinen (LTV2) tai epäsymmetrinen (LTV3). Epäsymmetrisessä nikamassa on selkeä puoliero. Jos lannenikamien lukumäärä on poikkeava (7 nikaman sijaan 8 tai 6) kyseessä on LTV4.

LTV on yhdistetty selkävaivoihin tutkimuksissa ja esiintyy monellaroduilla. Alaselkä voi rappeutua ja aiheuttaa kipua, pahimmissa tapauksissa takajalkojen halvaantumisoireita. Hoitona on yleensä kipulääke, vakavimmissa tapauksissa leikkaus. Koira pärjää kotikoirana usein, mutta harrastus- ja työkäyttö voi olla epävarmaa.

Lähde:<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset-selkamuutokset>, referoitu 4.3.2022/SL

LTV-muutosten yleisyydestä ei ole vielä paljon tietoa, mutta pieniamerikanpaimenkoirissa näitä esiintyy jonkin verran. Oireilevat koirat ei suositella jalostukseen, ja LTV1-LTV4 diagnoosin saaneet suositellaan yhdisteltäväksi ainoastaan LTV0-koirien kanssa. Jälkeläisiä suositellaan kuvattavaksi, jotta saadaan lisää tietoa.

Taulukko 18: VA rodussa

Tieto päivitetty 5.1.2022

Lausuntovuosi	VA0	VA1	VA2	Yhteensä
2017	2	-	-	2
2018	3	-	-	3
2019	12	1	-	13
2020	15	1	-	16
2021	34	10	-	44

Arvostelussa käytetään asteikkoa 0-4, jossa VA0 tarkoittaa että koiralla ei ole epämuodostuneita nikamia ja VA1 tarkoittaa lievää muutosta yhdessä tai kahdessa nikamassa. VA2 on selkeä epämuodostuma (3-4 nikamaa), VA3 keskivaikea (5-9) ja VA4 vaikea (10 tai useampi). Lievä poikkeama voi myös olla merkittynä VA0 mutta lisämerkinnöissä voi lukea VA-rajatapaus. Yleisin tällainen muutos on viimeisen rintanikaman vaillinaisesti kehittynyt kylkiluupari. Lievä VA-muutos ei välttämättä aiheuta koiralle oireilua lainkaan. VA1 suositellaan käytettävän vain terveen kumppanin kanssa, asteikon vakavimpien muotojen omaavia koiria (VA2-VA4) ei suositella jalostukseen.

Lähde: <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset-selkamuutokset>, referoitu 4.3.2022/SL

Kondrodystrofia CDDY

Kondrodystrofian (CDDY) takana on lyhytkasvuisuutta aiheuttava geeni FGF4 koiran kromosomissa 12. Geeni vaikuttaa koiran olkavarteen sekä kyynär- ja varttinäluuhun lyhentäen niitä, sekä aiheuttaa luiden eriasteista taipumista. Kohonnut riski selän välilevyrappeutumille (IVDD) on liitetty geeniin. Osalle koirille tämä voi aiheuttaa välilevynpullistumia, jotka voivat vaatia leikkaushoitoa ja pahimmassa tapauksessa halvauttavat koiran. Periytyminen on semidominantti, eli koirilla joilla on kaksi alleeliä, ovat lyhytraajaisempia kuin koirat, joilla on vain yksi alleeli. IVDD:n osalta periytyminen on dominanttia, eli yksi alleeli lisää riskiä välilevyrappeumaan. Tutkijat ovat huomanneet geenin yhteyden myös suurempiin korvalehtiin, mutta koiran ulkonäöstä ei kuitenkaan voi päätellä sen geneettistä statusta.

Pieniamerikanpaimenkoirissa on jonkin verran CDDY-sairaita koiria, joko yhdellä tai kahdella alleelilla. Valitettavasti näitä koiria on käytetty laajalti jalostukseen ja tällä hetkellä on tärkeää kerätä tietoa, kuinka laajasti CDDY on rodussa levinnyt. Suosittelemme jalostuskoirien testaamista CDDY:n varalta luotettavan laboratorion kautta, joka käyttää uusinta testimuotoa.

Lähde: <https://pieniamerikanpaimenkoirat.fi/Kondrodystrofia-CDDY-ja-riski-v%C3%A4lilevyrappeumille-IVDD-rodussa#wbb1>, referoitu 4.3.2022/SL

Degeneratiivinen myelopatia

Degeneratiivinen myelopatia on etenevä selkäydinrappeumasairaus, joka periytyy autosomaalisena resessiivisenä. Taudin ensioireita ovat epävaka kävely, koordinaatiohäiriöt, huojuminen ja vapina. Taudin edetessä koira halvaantuu. DM on parantumaton sairaus joka yleensä puhkeaa koiran ollessa vanhempi (keski-ikä noin 8 vuotta).

Lähde: <https://www.movet.fi/tutkimukset/dm-degenerative-myelopathy-koira/>, referoitu 4.3.2022/SL

Pieniamerikanpaimenkoirissa on runsaasti DM-kantajia. Sairauteen on olemassa geenitesti (DM), jota suositellaan otettavaksi etenkin jalostukseen käytettäviltä koirilta.

Rodussa esiintyvä, tuntematon hermostosairaus

Joillain ruotsalaisilla, norjalaisilla ja USA:laisilla pieniamerikanpaimenkoirilla on havaittu tuntematon oireyhtymä, joka aiheuttaa hermostollisia oireita etenkin nuorilla aikuisilla koirilla. Tauti ilmenee takapään heikkoutena, koiralla on hallinnan puutetta, vaikeuksia nousta ja laskeutua portaita, voimakasta peitsaamista ja lopulta kaatuilua. Selkä kaareutuu ja kaulan asento on epänormaali, pään liike rajoittunutta. Tautiin kuuluu myös pidätys- ja ruoansulatusongelmat. Myöhemmässä vaiheessa ilmenee hengitysongelmia. Tautiin ei ole parannuskeinoa ja koiran kunto romahtaa lopulta.

Kotimaan (eli USA:n) rotujärjestö MASCUSA koordinoi tapausten tutkintaa. Suomessa ei toistaiseksi ole todettu tapauksia, mutta seuraamme tilanteen etenemistä. Taudin periytyvyys on tuntematon.

Lähde: <https://pieniamerikanpaimenkoirat.fi/Terveys/>, referoitu 4.3.2022/SL

Epilepsia

Epilepsia on koiran yleisin neurologinen sairaus, aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka aiheuttaa koiralle erityyppisiä, yleensä toistuvia kohtauksia. Kohtaukset voivat olla esimerkiksi tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Epilepsiaan ei ole geenitestä. Epilepsiaa sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen ja riskilinjojen yhdistämistä on vältettävä. Ensimmäinen epilepsiakohtaus tulee yleensä 1-5 vuotiaana, mutta perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Diagnoosi perustuu toisten sairauksien poissulkemiseen ja neurologisiin tutkimuksiin. Epilepsiaan ei ole parannusta, vaan koira tarvitsee lääkkeitä koko loppuelämänsä.

Lähde: Nina Mahlanen, Suomen Kennelliitto (<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/koiran-epilepsia>), referoitu 4.3.2022/SL

Joitain epilepsiasairaita pieniamerikanpaimenkoiria on oletettavasti olemassa, mutta sairaus ei ole rodussa kovin yleinen. Ranskalaisessa epilepsialistauksessa löytyy myös pieniamerikanpaimenkoirien sukulaiskoiria. Suomessa ei tällä hetkellä ole tiedossa epilepsiaa sairastavia pieniamerikanpaimenkoiria. Ruotsissakaan sairaiden koirien lukua ei ole tiedossa, mutta oletettavasti luku on aika lähellä sukulaisrotu australiampaimenkoiran 2% kannasta.

Lähde: <https://www.miniatureamericanshepherd.se/halsa-hos-mas/epilepsi/>, referoitu 4.3.2022/SL sekä <http://www.epi-cfba.com/la-base-de-donnees-franccedilaise.html?fbclid=IwAR0PtMhYeOgarQpTS09xJSJhmp6FT0StkgbaL1j9JSQBvbEMGWz7uTcarvE>)

Atopia ja allergiat

Atopia on geneettisestä taipumuksesta aiheutuva tulehduksellinen ja kutiseva allerginen ihosairaus, jonka synnylle on perimän lisäksi olemassa useita altistavia tekijöitä, kuten koiran elinympäristö ja olosuhteet.

Atopia on elinikäinen vaiva, joka on kontrolloitavissa, muttei parannettavissa. Ruoka-aineallergia on koiralla atopiaa huomattavasti harvinaisempaa. Vain 10 % iho-oireisista koirista kärsii ruoka-aineallergiasta, jolloin koiralla on yleensä myös ruoansulatuskanavan oireita (ilmavaivat, ripuli). Atooppista tai allergista koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Atopia on tyypillisesti nuoren aikuisen koiran sairaus ja oireet alkavat suurimmalla osalla atooppikoista 6 kk – 3 vuoden iässä. Allerginen nuha, astma ja silmän sidekalvontulehdus ovat koiralla harvinaisia. Koira reagoi ihollaan ja atopia onkin koiran yleisin ihosairaus. Atopiaan liittyvien toistuvien ihon bakteeri- ja hiivatulehdusten esiintymisestä on päätelty, että atooppikkokoirilla olisi puutteellisesti toimiva soluvälitteinen immuunivaste. Atopialle tyypillistä on, että oireet helpottuvat ja pahenevat kausittaisesti ainakin sairauden alkuvaiheessa. Jos oireet ovat heti alkuun jatkuvia, voidaan hyvällä syyllä epäillä ruoka-aineallergiaa aiheuttajaksi.

Atooppinen iho kutisee, minkä seurauksena koira raapii ihonsa rikki. Turkki on hilseilevä ja huonokuntoinen sekä ohut tai jopa paikoin kalju. Niiltä alueilta, joissa kutina on voimakkainta, iho paksunee jatkuvan raapimisen ja kalvamisen seurauksena sekä tummuu. Muutokset paikallistuvat naamaan (huulet ja silmien ympärys), korviin, tassuihin, jalkoihin, leukaan ja vatsan alle (kainalot ja nivuset). Joillakin koirilla jatkuva kutina aiheuttaa myös käyttäytymisen muutoksia, esim. ärtyisyyttä. Toistuvat korvatulehdukset ovat eräs tavallisimmista atoopikon iho-oireista.

Koiran kutinan syy on selvitettävä huolellisesti. Jos muuta selittävää syytä ei löydy ja koiralla on atopiadiagnoosin tekemiseen oikeuttavat oireet, koiralle tehdään joko ihotesti tai allergiavasta-aineita etsitään verestä. Koiran atopian hoitoon käytetään monia eri hoitomuotoja. Kaikkein tärkein on allergeenialtistuksen vähentäminen esim. toistuvien pesujen ja ympäristön saneerauksen avulla. Jollei näiden toimenpiteiden ja sekundaaristen bakteeri – ja hiivatulehdusten hallinnalla päästä riittävään lopputulokseen, voidaan allergiatestin tulosten perusteella aloittaa siedätyshoito ja/tai lääkehoito.

Lähde: Nina Mahlanen, Suomen Kennelliiton sivut, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/koiran-atopia>

Lääkeaineyleherkkyys (MDR1 -mutaatio)

Mutaatio koiran MDR1 -geenissä aiheuttaa yliherkkyiden monille lääkeaineille ja mahdollisesti koiran kuoleman sen altistuessa näille. Yliherkkyys esiintyy tasaisesti pieniamerikanpaimenkoirien keskuudessa. Jo yksi virheellinen alleeli voi altistaa yliherkkyydelle. Yliherkkyiden todentamiseen on olemassa geenitesti, jota suositellaan otettavaksi etenkin jalostukseen käytettäviltä koirilta.

Lähde: <https://www.movet.fi/tutkimukset/mdr1-multidrug-resistance-koira/>, referoitu 4.3.2022/SL

Hyperurikosuria (HUU)

Liiallinen virtsahapon erittyminen virtsaan, hyperurikosuria, lisää riskiä virtsakivien (uraattikivien) muodostumiselle, ja virtsakivet puolestaan voivat aiheuttaa virtsatietulehduksia, kivuliasta virtsaamista ja virtsatukoksia. Sairaus periytyy autosomaalisena resessiivisenä ominaisuutena ja sitä on todettu australiapaimenkoirilla, mikä viittaa siihen, että sitä on mahdollista esiintyä myös pieniamerikanpaimenkoirilla.

Lähde: <https://www.movet.fi/tutkimukset/huu-hyperuricosuria/>, referoitu 4.3.2022/SL

Purentaongelmat

Suurimmalla osalla koirista on normaali saksipurenta, mutta joskus purenta jää ala- tai yläpurennaksi, joko hampaista tai leukojen rakenteesta johtuen. Yleensä ei purentaviat aiheuta koiralle ongelmia, mutta vakava purentavika voi esimerkiksi johtaa siihen, että alakulmahampaat painavat kitalakeen tai ikeneen. Purentaa voidaan yrittää korjata oikomishoidolla tai esimerkiksi poistamalla hampaita. Purentaviat ovat todennäköisesti perinnöllisiä, mutta periytymistapa ei ole selvillä.

Lähde: <https://evidensia.fi/hoitovinkit/koiran-alakulmahampaat-painavat-kitalakeen-tai-ikeneen/>, referoitu 4.3.2022/SL
<https://www.huiskuhanta.fi/purentavirhe.html>, referoitu 4.3.2022/SL

Purentavikaisia koiria ei tulisi käyttää jalostukseen. Pieniamerikanpaimenkoirissa esiintyy jonkin verran ylä- ja alapurentaa. Jos purentaa tai leukojen virheasentoja joudutaan hoitamaan kirurgisesti, koira ei saa käyttää jalostukseen.

Hammaspuutokset

Hampaiden synnynnäinen puuttuminen (hypodontia) on melko tavallista koirilla. Hampaita voi puuttua yksi tai useita. Usein puutokset ovat premolaareissa (P1-P4), ja puuttuminen voi johtua puhkeamattomasta hampaasta tai hammas ei ole lainkaan kehittynyt. Yleensä koiralla, jolla on hammaspuutoksia, on myös kapea leuka. Hammaspuutokset ovat todennäköisesti perinnöllisiä. Ylimääräiset hampaat aiheuttavat enemmän ongelmia kuin puuttuvat, mutta esimerkiksi puhkeamattoman hampaan ympärille voi muodostua hammasaihekystä, jolloin tätä joudutaan

poistamaan.

Lähde: <https://evidensia.fi/hoitovinkit/hampaiden-kehityshairiot-koiralla/>, referoitu 4.3.2022/SL
<https://www.koirangeenit.fi/projektit/tutkimusprojektit/hammassairaudet/hammaspuutokset/>, referoitu 4.3.2022/SL
<https://spj.fi/rodut/suomenpystykorva/terveys/hammaspuutokset/>, referoitu 4.3.2022/SL

Pieniamerikanpaimenkoirissa hammaspuutoksista kärsiviä koiria saattaa olla niin paljon, ettei niistä ole varaa karsia, esimerkiksi Saksassa on sallittua käyttää koiraa jolla on 3 tai vähemmän puuttuvia hampaita. Toistaiseksi suosittelemme kuitenkin käyttämään koiria Suomessa joilla ei ole hammaspuutoksia. Suomessa on tiedossa kolme koiraa joilla puuttuu hampaita (kaksi näyttelyarvostelujen perusteella ja yksi ilmoitettu jalostustoimikunnalle).

Kuurous ja whitehead (liikaa valkoista väriä etenkin päässä)

Pieniamerikanpaimenkoirissa syntyy välillä värvirheellisiä koiria, joilla on liikaa valkoista, yleensä pään alueella. Tätä kutsutaan englanniksi nimellä "whitehead". Koirilla esiintyy värigenejä, jotka aiheuttavat ns. toissijaista eli sekundääristä synnynnäistä kuuroutta. Merkittävimpiä näistä geeneistä ovat valkoläiskäisyttä ja valkoisuutta aiheuttavat piepaldismi (sp)- ja white spotting –geeni (sw) sekä marmorointiväriä aiheuttava merle –värigeni. Näiden geenien vaikutus väreihin heijastaa niiden merkitystä melanosyyttien eli ihon pigmenttiä tuottavien solujen ylläpitoon.

Melanosyytit ovat peräisin ns. hermostopienasta ja ne vaeltavat sikiökehityksen aikana eri puolille elimistöä, myös kehittyvän korvan alueelle. Täysin valkoisilla koirilla (sw/sw) tai merle-geenin suhteen homotsygooteilla yksilöillä melanosyytit puuttuvat kokonaan tai niitä on vain murto-osa normaalista määrästä. Melanosyytit puuttuvat tällöin myös kehittyvän sisäkorvan alueelta.

Kuurous vaikuttaa laajasti koiran elämään. Periytymistapa ei ole tiedossa, eikä geenitestiä ole. Kuuroa tai toispuoleisesti kuuroa koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Lähde: <https://canine-whitehead-research.webnode.com/research/>, www.kennelliitto.fi DOS Kirsi Sainio, , referoitu 4.3.2022/SL

Laskeutumattomat kivekset

Laskeutumattomat kivekset (cryptorchidism) viittaa kivesten puuttumiseen uroksissa. Joskus koiralla puuttuu yksi, joskus molemmat kivekset. Kivekset saattavat jäädä vatsaonteloon tai nivuskanavaan, jolloin niitä olisi parempi poistaa leikkauksessa, koska riski kivessyöpään on korkeampi. Jalostuskoiralla tulee olla molemmat kivekset, kivesvikaisia koiria ei suositella jalostukseen. Periytymistapa ei ole tiedossa, mutta periytyvyys on voimakasta. Koiranettiin tulee merkintä jos koiralla on puutteelliset kivekset.

Lähde: <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus>, referoitu 4.3.2022/SL
<https://vcahospitals.com/know-your-pet/retained-testicle-cryptorchidism-in-dogs>, referoitu 4.3.2022/SL

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Pieniamerikanpaimenkoirilla on toistaiseksi merkitty vain kaksi koiraa kuolleeksi Koiranetissä. Siksi on miltei mahdotonta vielä määritellä yleisimpiä kuolinsyitä. Tästä saamme ajan kuluessa lisää tietoa.

Taulukko 19: Yleisimmät kuolinsyyt Tilasto poimittu 7.11.2021.

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	1 vuotta 3 kuukautta	1
Tapaturma tai liikennevahinko	0 vuotta 11 kuukautta	1

Kaikki yhteensä	0 vuotta 11 kuukautta	2
------------------------	-----------------------	---

Koiralle, joka on kuollut ilman sairauden diagnosointia, on lisätietoihin kirjoitettu: "Syy eutanasiale hallitsematon kipu ja siitä johtuva aggressiivisuus".

4.3.4 Lisääntyminen

Keskimääräinen pentuekoko

Keskimääräinen pentuekoko oli 3,7 pentua vuonna 2018, 4,2 pentua vuonna 2019 ja 5,1 pentua vuonna 2020. Vuonna 2021 keskimääräinen pentuekoko oli 5,4.

Astumisvaikeudet

Rodun osalta ei ole vielä tietoa astumis- tai tiinehtymisvaikeuksista. Luonnollinen astuminen on rodussa tavallinen. Keinosiemennystä ulkomaisen uroksen spermalla käytetään geenipoolin laajentamiseksi.

Tiinehtymisvaikeudet

Rodun osalta ei ole vielä tietoa astumis- tai tiinehtymisvaikeuksista.

Synnytysongelmat

Jalostustoimikunnalla on tiedossa kolme keisarinleikattua narttua, syinä muun muassa heikot supistukset, pentujen suuri koko ja kohdunkiertymä. Rodun rakenne on hyvä synnytystä ajatellen. Jalostustoimikunta jatkaa kyselytutkimuksen avulla tietojen keräämistä ja analysointia.

Pentujen hoitamiseen liittyvät ongelmat nartuilla

Rodussa ei ole tiedossa pentujen hoitamiseen liittyviä ongelmia.

Pentukuolleisuus

Rodun osalta ei ole vielä tarpeeksi tietoa pentukuolleisuudesta Suomessa.

Synnyttäiset viat ja epämuodostumat

Yksittäistapauksina on havaittu silmätutkimuksissa Koiranetin mukaan muun muassa iris hypoplasiaa, mikropapillaa eli näköhermon vajaakehitystä sekä puutteellinen kyynelkanavan aukko. Lisää synnyttäisistä silmäsairauksista voi lukea yllä olevassa osiossa 4.3.1 silmäsairaudet. Näyttelyarvosteluiden ja jalostustoimikunnan saadun tiedon mukaan rodussa esiintyy myös jonkin verran purentavikaa sekä hammaspuutoksia. Puutteelliset kivekset on merkitty Koiranettiin yhteensä kahdelle koiralle.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Ulkomuotoon liittyvät anatomiset piirteet, jotka altistavat rodun yksilöt sairauksille tai lisääntymis- ja hyvinvointiongelmille

Pieniamerikanpaimenkoirilla ei ole ulkomuodon tuomia terveyteen liittyviä riskejä tällä hetkellä. Suurimpana haasteena on erittäin pienen koiran tavoittelu jalostuksessa. Tämä altistaa koirat lisääntymis- ja synnytysvaikeuksille sekä tietyille pieneen kokoon liitetyille häiriöille.

Tällaisia ongelmia ovat muun muassa hammaspuutokset ja purentavirheet, pyöreäkalloisuus ja chiari – tyyppinen epämuodostuma, joka tarkoittaa aivojen takakuopan ahtautta aivokudoksen määrään nähden.

4.3.6 Yhteenvedo rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmakohdat

Perinnöllisten silmäsairauksien katsotaan olevan rodun keskeisin ongelma.

Ongelmien mahdollisia syitä

Rodussa esiintyy monia perinnöllisiä silmäsairauksia, minkä takia silmätarkastukset ja geenitestit ovat pohjana sairauksien vastustamiseen.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Rotumääritelmä on liitteissä, liite 1. Alla analysoidaan rotumääritelmää tarkemmin, näyttelyarvosteluiden avulla.

Ulkomuodoltaan pieniamerikanpaimenkoira on suorakaiteen muotoinen, eli rungon pituus (mitattuna olkanivelestä istuinluun kärkeen) on hieman säkäkorkeutta suurempi. Näyttelyarvosteluanalyyseissä (49 koiraa vuodesta 2018-2020, tästä eteenpäin lukumäärät ilmoitetaan numeroina suluissa kuvauksen jälkeen) todettiin, että rungon pituus ja mittasuhteet on useimmilla koirilla rodunomaisia, joskus esiintyy pitkärunkoisuutta (10) ja harvemmin neliömäisyyttä (2).

Runko on yleisvaikutelmaltaan syvä ja vahva mutta ei raskas. Samoin luuston kuuluu olla keskivahva ja koiran kokoon nähden sopusuhtainen. Kevytluustoisiksikoiria on arvioitu melko paljon (20). Luusto on kuitenkin monella erinomainen (29) tai kokoon nähden sopusuhtainen (8). Ylälinjan kuuluu olla vakaa ja tasainen, ja analyyseissä näin oli monella (31) mutta esiintyi myös heikompaa ylälinjaa ja pehmeää selkää (8). Lanne pitäisi olla vahva ja ylhäältä katsottuna leveä, lantio kohtuullisen viisto. Monella on maininta pitkästä lanteesta (8) tai lanteen köyristämisestä (1). Lantio oli lyhyt ja luisu monella (10), maininta laskeva lantio (5) näkyi myös. Rintakehän pitäisi olla täyteläinen ja syvä, kyynärpäihin ulottuva. Rintakehissä tuli usein maininta keveydestä tai kehittymättömyydestä (15), erinomainen (20).

Uros on maskuliininen olematta karkea, narttu feminiininen, mutta ei hentoluustoinen. Sukupuolileima oli hyvä 14 koiralla, 4 oli puutteellinen sukupuolileima. 5 koiralla on ollut mainintaa puutteellisesta rotutyypistä ja näistä 2 on hylätty rotutyyppin puutteellisuuden takia.

Urosten kuuluu olla säkäkorkeudeltaan 35,5 - 46 cm ja narttujen 33 - 43,5 cm korkeita. 2 koiraa on hylätty liian ison koon takia. Kaikki mitatut koirat olivat välillä 40-51 cm, mistä herääkin kysymys miksei pieneen kokoon keskitytä yhtä paljon mittauksissa. Mitatuista koirista 2 urosta ja 3 narttua meni yli sallitun rajan. Arvosteluissa mainitaan että 13 koiraa on hyvänkokoisia, 6 keskikokoisia, 4 pieniä ja 10 kookkaita.

Raajat tulee olla hyvin ja tasapainoisesti kulmautuneet (31). Eturaajat vahvat ja sopusuhtaiset, suorat, pitkällä ja viistoilla lapaluilla, olkavarren ja lapaluun välinen kulma noin 90°. Liian viisto olkavarsi (1) tai olkavarsi joka voisi olla viistompi (11) mainitaan näyttelyarvosteluissa. Niukasti kulmautunut etuosa esiintyy rodussa (14). Kyynärpäät asettuvat suoraan sään alle ja ovat tiiviisti rungonmyötäiset, eivät löysät. Valitettavasti löysiä kyynärpäitä esiintyy jonkin verran (13). Kämpälät tulisi olla soikeat ja tiiviit (11), eivät liian pitkiä (1). Takaosa on suunnilleen yhtä leveä kuin etuosa lapojen kohdalta, ja lantion sekä reisiluun kulma tulee olla noin 90° (11). Voimakkaat kulmaukset (2) eivät ole toivottavia.

Polvikulma tulee olla selvä, mutta tavallinen virhe on puutteellinen polvikulma (9). Kintereet pitäisi olla lyhyet ja kohtuullisesti kulmautuneet, korkeat (2) eivät ole toivottuja.

Pieniamerikanpaimenkoiran kuuluu liikkua sulavasti, vapaasti, vaivattomasti ja ketterästi, tasapainoisella ja maatavoittavalla askeleella (24). Etu- ja takaraajat liikkuvat suoraan ja yhdensuuntaisesti, askellus lähestyy rungon keskilinja kun vauhti lisääntyy, kuitenkin selkä pysyy vakaana. Vähäisiä moitteita liikkeistä on ollut. Näyttelyarvosteluissa mainitaan muun muassa että koira liikkuu löysästi, kerien edestä (12), liikkeen toivotaan olevan tehokkaampaa (8).

Hännän tulee olla pitkä tai luonnontöpo (3) ja sen ei tulisi nousta tai kaartua selän ylle voimakkaasti. Liikkeessä ja koiran innostuessa häntä saa kohota ja kaartua voimakkaammin. Näyttelyarvosteluissa moititaan korkeasta hännästä (3) ja selälle kiertyneestä hännästä (1).

Karvapeitteen tulee olla liioittelematon ja karvan keskivahvaa sekä keskipitkää, suoraa tai laineikasta ja säänkestävää (30). Alusvillan määrä vaihtelee ilmaston mukaan. Päässä ja raajojen etupuolella karva on lyhyttä ja sileää, eturaajojen ja reiden takapuolella on kohtuullinen hapsutus. Kaulassa karva muodostaa kohtuullisen kauluksen, joka on uroksilla runsaampi kuin nartuilla. Moitteita on tullut muun muassa liian pitkästä ja ohuesta turkista (1), niukasta turkista (2), pehmeästä turkista (2) ja karvanvaihdesta (8).

Väristä ja pigmentistä mainitaan rotumääritelmässä että 25%-50% pigmentinpuute kirsussa on vakava virhe, yli 50% pigmentinpuute hylkäävä virhe. Valkoiset laikut rungossa ja liikaa valkoisuutta on myös hylkäävä virhe. Korvassa valkoista yli 25% on vakava virhe. Väri voi vaihdella suuresti, hyväksytyjä värejä on yhteensä 16 (musta, sinimarmoroitu merle, punainen, maksanvärinen, puna- tai maksamarmoroitu merle, valkoisin ja/tai tan-merkein tai ilman). Tan-merkkejä saa olla silmien ympärillä, käpälissä ja raajoissa, rinnassa, kuonossa, kaulan alapuolella, naamassa, korvan alapuolella, rungon alapuolella, hännän alapuolella ja housuissa. Valkoisia merkkejä saa olla kuonossa, poskissa, pääläella, laukkina päässä, kaulalla osittaisena tai täydellisenä kaulurina, rinnassa, vatsassa, eturaajoissa, takaraajoissa kintereeseen asti, ja ohuena juovana polveen, kunhan eivät ole liian vallitsevia. Rungon alapuolella voi näkyä hieman valkoista, joka ei saa nousta yli 2,5 cm kyynärpään yläpuolelle. Valkoisen kaulurin raja ihossa ei saa mennä säkää pitemmälle. Hännän kärjessä voi olla valkoista. Päässä silmien ympäristön tulee aina olla täysin värittyneet ja pigmentoitunut. Täysin värittyneet korvat ovat toivotut. Väristä ja pigmentistä ei ole näyttelyarvosteluissa mitään negatiivista mainintaa, muuta kuin toive puhtaammasta väristä (2) ja yksi maininta siitä että kirsun pigmentti voisi olla parempi.

Koiran päälaki tulee olla litteä tai hieman pyöristynyt, kallon pituus ja leveys yhtä suuri (36). Tavallinen puute päässä on keveys (16), mainintaa on myös pään vahvuudesta (6). Otsapenger on kohtuullinen ja kuono keskipitkä ja kohtuullisen leveä. Kuonoa toivotaan voimakkaammaksi (9). Otsapengertä on moitittu voimakkaaksi (4). Silmät ovat mantelinmuotoiset, hieman vinoasentoiset, eivät ulkonevat eivätkä syvälle painuneet (11). Silmät voivat olla ruskeat, siniset, pähkinäruskeat, meripihkanväriset tai mikä tahansa näiden yhdistelmä, niissä voi myös olla laikkuja ja/tai marmorointia. Moitteita on tullut muun muassa pyöreistä tai isoista silmistä (17). Kaula on vahva, kuiva, keskipitkä ja sopusuhtainen (26), arvosteluissa on ollut mainintaa lyhyestä kaulasta (6).

Korvien tulee olla kolmiomaiset, keskikokoiset ja korkealle kiinnittyneet. Koiran ollessa tarkkaavainen ne kohoavat ja taittuvat eteenpäin tai asettuvat ruusukorviksi kallon sivuille. Seuraavat korvamallit ovat yhtäläisesti hyväksyttäviä:

Kuva 1. Yhtäläisesti hyväksyttävät korvien asennot. Piirrosten lähde MASCUSA Breed Standard and Education Committee, piirtäjä Vicky Mistretta.

Korvista on tullut mainintaa että ovat kookkaita tai raskaita (10), eläväisiä ja lentäviä (8), eriparit (2), leveälle asettuneet (1), lähes pystyt (1), ruusukorvat (1). Yleensä korvat ovat hyvät (27).

Näyttelyarvosteluissa on hylätty kaksi koiraa liian isosta koosta johtuen ja kaksi koiraa puutteellisesta rotutyypistä johtuen. Yksi koira on saanut EVAn, koska oli pelokas ja väisti tuomaria.

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Rodun koirien näyttelykäynnit

Taulukko 20: Rodun näyttelykäynnit ja -tulokset vuosittain

Vuosi	ERI	EH	H	T	EVA	HYL	Yhteensä
2018	15	5	-	1	-	-	21
2019	33	24	4	1	1	3	66
2020	15	4	5	1	-	1	26
2021	115	49	15	0	1	7	187

Rodun koirien jalostustarkastukset

Rodulle ei ole järjestetty jalostustarkastuksia.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Rodun tulee olla ketterä ja vahva sekä kyttävä työskentelemään erilaisissa maastoissa. Kokonsa puolesta rotu ei saa pienentyä nykyisestä, silloin työskentelykyky vaaraantuu liian pienen koon takia. Turkin tulee olla säänkestävä ja laadukas, ei liian pitkä tai helposti takkuuntuva. Tällä hetkellä Suomen koirakanta vastaa melko hyvin rodun käyttötarkoitusta, ja monikin harrastaa paimennusta.

4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Keskeisimmät ongelmakohdat

Tällä hetkellä rodun yksilöiden ulkomuodossa on vielä runsaasti vaihtelua. Asioita, joihin pieniamerikanpaimenkoirien ulkomuotojalostuksessa on hyvä kiinnittää huomiota ovat:

1) Rungon syvyys sekä luuston vahvuus. Luuston tulee olla keskivahvaa ja liian kevyt tai raskas olemus häiritsee yleisilmettä. Lisäksi korvien ja hännän rotumääritelmän mukaiseen asentoon on hyvä kiinnittää huomiota, mutta niiden ei tule olla liian suuressa osassa jalostuspäätöksiä tehdessä.

2) Rotumääritelmän alittava tai ylittävä säkäkorkeus. Tavoiteltaessa ainoastaan koon alarajoja tämän myötä ilmaantuvia ongelmia ovat muun muassa luuston liiallinen keventyminen, ulkonevat silmät, vajaa hampaisto ja kallon liiallinen pyöristymisen.

3) Turkin laatu ja määrä. Liian niukka tai raskas turkki ei palvele rodun käyttötarkoitusta ja häiritsee yleisilmettä. Turkin tulee olla säänkestävää ja takkuuntumatonta, ei liian hienoa tai runsasta.

Ongelmien mahdollisia syitä

Rodun monimuotoisuus ja avoin rotukirja vaikuttaa vielä paljon koirien ulkomuotoon.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Tämä on rodun ensimmäinen jalostuksen tavoiteohjelma.

Rodun ensimmäisen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Tämä on rodun ensimmäinen jalostuksen tavoiteohjelma, voimassa 2023-2027

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Suomessa käytetyimpien jalostuskoirien taso on toistaiseksi hyvä, mutta paljon on vielä tutkimattomia jälkeläisiä Suomessa olevien koirien nuoresta iästä johtuen. Polvisairaita tai kyynärnivelsairaita ei löydy virallisesti tutkituista suomalaisista jälkeläisistä tällä hetkellä. Silmänsairaita on jonkin verran, mutta tutkimusprosentti on suositusten takia yleensä hyvä (suositellaan pentueen silmien tutkimista 6-8 viikon iässä). Lonkkasairaita on Koiranetin mukaan yhtä D-lonkkaista lukuunottamatta tällä hetkellä vain C-lonkkaisia.

Taulukko 21: Urosten jälkeläistilasto (syntynyt 2010-2020), lähteenä Koiranet (tiedot poimittu 3.3.2022)

Tuontikoirat on **lihavoituna**. Ulkomaiset koirat on *kursivoituna*.

#	Uros	Pentu -eet	Pennut yhteensä (vuoden aikana)	Pennut toisessa polvessa	Lonkat: tutkittu (%)	Lonkat: sairas (%)	Kyynär- nivelet: tutkittu (%)	Kyynär- nivelet: sairas (%)	Polvet: tutkittu (%)	Polvet: sairas (%)	Silmät: tutkittu (%)	Silmät: sairas (%)
---	------	---------------	--	--------------------------------	----------------------------	--------------------------	--	--------------------------------------	----------------------------	--------------------------	----------------------------	--------------------------

1	Ghost Eyes Genesis (s. 2013)	5	28 (13)	0	6 (21%)	0 (0%)	6 (21%)	0 (0%)	3 (11%)	0 (0%)	28 (100%)	2 (7%)
2	Kaprikorn Nightbird (s. 2019)	4	27 (21)	0	2 (7%)	0 (*)	2 (7%)	0 (*)	1 (4%)	0 (*)	13 (48%)	0 (0%)
3	Bluestimes Calico Jack (s. 2016)	6	24 (16)	0	2 (8%)	1 (*)	2 (8%)	0 (*)	3 (12%)	0 (0%)	24 (100%)	2 (8%)
4	Legacy's Courageous (s. 2014)	4	24 (7)	18	10 (42%)	1 (10%)	10 (42%)	0 (0%)	7 (29%)	0 (0%)	13 (54%)	3 (23%)
5	Moonbaby's Radioactive (s. 2015)	4	17 (0)	1	8 (47%)	3 (38%)	8 (47%)	0 (0%)	3 (18%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (*)
6	Cara Liom Anlon (s. 2019)	2	14 (14)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	14 (100%)	0 (0%)
7	Platinum Morgan Le Fay At Westgrove (s. 2017)	2	12 (5)	0	5 (42%)	0 (0%)	5 (42%)	0 (0%)	4 (33%)	0 (0%)	2 (17%)	1 (50%)
8	Daloro Gardens Tarmo Z (s. 2014)	3	12 (0)	16	6 (50%)	0 (0%)	5 (42%)	0 (0%)	6 (50%)	0 (0%)	12 (100%)	6 (50%)
9	Amilove's Make The Match (s. 2018)	3	11 (3)	0	6 (55%)	0 (0%)	6 (55%)	0 (0%)	6 (55%)	0 (0%)	9 (82%)	2 (22%)
10	<i>Patchworks Guy Smiley At Makanalong</i> (s. 2015)	2	11 (7)	0	3 (27%)	0 (0%)	3 (27%)	0 (0%)	3 (27%)	0 (0%)	11 (100%)	0 (0%)
11	Vauhtiviisiko nyaris (s. 2014)	2	10 (0)	7	9 (90%)	0 (0%)	9 (90%)	0 (0%)	6 (60%)	0 (0%)	10 (100%)	1 (10%)
12	<i>Cross L's Rebel In Red</i> (s. 2018)	2	9 (9)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	9 (100%)	0 (0%)

1 3	Diamond H Ocean (s. 2019)	1	8 (8)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	8 (100%)	0 (0%)
1 4	<i>Akim Czech Jakobin</i> (s. 2018)	2	7 (0)	0	7 (100%)	4 (57%)	7 (100%)	0 (0%)	4 (57%)	0 (0%)	7 (100%)	0 (0%)
1 5	Dynasty's Northern Lights (s. 2019)	1	6 (6)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	6 (100%)	0 (0%)
1 6	<i>Moonbaby's Molan Labe</i> (s. 2016)	1	5 (0)	7	2 (40%)	1 (50%)	2 (40%)	0 (0%)	1 (20%)	0 (0%)	2 (40%)	2 (100%)
1 7	McRanch Lil Man Pete (s. 2019)	1	5 (5)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	5 (100%)	0 (0%)
1 8	Anana's Lone But So Loved (s. 2018)	1	5 (5)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	5 (100%)	0 (0%)
1 9	Zero G's Jam-Min' North Remembers (s. 2019)	1	4 (4)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	4 (100%)	0 (0%)
2 0	Vauhtiviisiko nposo	1	3 (0)	22	3 (100%)	0 (0%)	3 (100%)	0 (0%)	2 (67%)	0 (0%)	3 (100%)	2 (67%)

Taulukko 22: Narttujen jälkeläistilasto (syntynyt 2010-2020), lähteenä Koiranet (tiedot poimittu 3.3.2022)

Tuontikoirat on **lihavoituna**. Ulkomaiset koirat on *kursivoituna*.

#	Narttu	Pentut -eet	Pennut yhteensä (vuoden aikana)	Pennut toisessa polvessa	Lonkat: tutkittu (%)	Lonkat: sairas (%)	Kyynär- nivelet: tutkittu (%)	Kyynär- nivelet: sairas (%)	Polvet: tutkittu (%)	Polvet: sairas (%)	Silmät: tutkittu (%)	Silmät: sairas (%)
1	Bluestimes Dream Of Sparkle (s. 2015)	3	21 (7)	7	8 (38%)	0 (0%)	8 (38%)	0 (0%)	6 (29%)	0 (0%)	21 (100%)	1 (5%)
2	PNP Sparkelly's	2	18 (9)	0	3 (17%)	1 (33%)	3 (17%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (*)	9 (50%)	0 (0%)

	Joanne-Lli (s. 2018)											
3	Moonbaby's Wicked Beauty (s.2016)	2	15 (8)	0	5 (33%)	0 (0%)	5 (33%)	0 (0%)	4 (27%)	0 (0%)	2 (13%)	1 (50%)
4	Aspiring To Success (s.2017)	2	11 (6)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	1 (9%)	0 (*)	11 (100%)	0 (0%)
5	Wolfrace of Zarek Dark Chocolate (s. 2018)	2	10 (5)	0	1 (10%)	0 (0%)	1 (10%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (*)	10 (100%)	2 (20%)
6	Lovely Lion Blurred Lines (s. 2019)	2	10 (6)	0	2 (20%)	0 (0%)	2 (20%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (*)	10 (100%)	1 (10%)
7	Amilove's Silver Dollar (s. 2019)	2	9 (5)	0	3 (33%)	0 (0%)	3 (33%)	0 (0%)	3 (33%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)
8	Basileas Don't Stop Me Now (s. 2018)	1	8 (8)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	8 (100%)	0 (0%)
9	Moonbaby's Champagne Bubbles (s. 2018)	1	8 (8)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	8 (100%)	0 (0%)
10	Amilove's Safari At Black Wizards (s. 2019)	2	8 (6)	0	2 (25%)	0 (0%)	2 (25%)	0 (0%)	2 (25%)	0 (0%)	8 (100%)	0 (0%)
11	Dream Colors Bina Mila (s. 2015)	2	7 (0)	5	7 (100%)	0 (0%)	7 (100%)	0 (0%)	7 (100%)	0 (0%)	7 (100%)	2 (29%)
12	Daloro Gardens Qwittra (s. 2012)	2	7 (0)	41	5 (71%)	0 (0%)	4 (57%)	0 (0%)	3 (43%)	0 (0%)	7 (100%)	2 (29%)

1 3	Giant Groove's Candice (s. 2017)	1	7 (0)	0	4 (57%)	1 (25%)	4 (57%)	0 (0%)	3 (43%)	0 (0%)	3 (43%)	0 (0%)
1 4	Amilove's Million Von Schneeland (s. 2018)	1	7 (7)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	7 (100%)	0 (0%)
1 5	Little Cheeky's Tammy (s. 2017)	1	7 (7)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	7 (100%)	1 (14%)
1 6	Moonbaby's Kick The Dust Up (s. 2015)	2	7 (0)	5	3 (43%)	2 (67%)	3 (43%)	0 (0%)	1 (14%)	0 (0%)	2 (29%)	2 (100%)
1 7	Otha Du Pic D'Espade (s. 2018)	1	7 (7)	0	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)	0 (0%)	0 (*)
1 8	Vauhtiviisik onmerso (s. 2014)	2	6 (1)	0	3 (50%)	0 (0%)	3 (50%)	0 (0%)	3 (50%)	0 (0%)	6 (100%)	5 (83%)
1 9	Vauhtiviisik onbemari (s. 2014)	2	6 (0)	0	3 (50%)	1 (33%)	3 (50%)	0 (0%)	3 (50%)	0 (0%)	6 (100%)	1 (17%)
2 0	Daloro Gardens Yolo Nova (s. 2014)	2	6 (3)	0	3 (50%)	0 (0%)	3 (50%)	0 (0%)	2 (33%)	0 (0%)	6 (100%)	0 (0%)

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Rodulla ei ole aiempaa jalostuksen tavoiteohjelmaa.

Jalostuksen ulkopuolelle jäävien koirien osuus

Jalostuksen ulkopuolelle jäävien koirien osuus on n. 2% (HD D).

Jalostussuositusten ja PEVISAn ajantasaisuuden arviointi

PEVISA-ohjelma ja jalostussuositukset ovat toistaiseksi riittävät.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

Ensimmäisenä jalostustavoitteena on mahdollisimman monen terveen ja hyväluonteisen koiran jalostuskäyttö geenipoolin runsauden takaamiseksi. Liiallinen karsinta esimerkiksi vain ulkonäön perusteella ajaa näin pienen rodun ahtaalle, siksi jalostussuosituksiakaan ei ole asetettu tiukimmilleen. Terveystä ja luonteesta ei saa kuitenkaan tinkiä.

Käyttäytyminen ja luonne

Luonteen osalta jalostustavoitteena on yhtenäistää luonneominaisuuksia ja säilyttää aktiivista, avointa sekä moneen elämäntilanteeseen sopeutuvaa seura- ja harrastuskoiran luonnetta. Jalostuskoiria valittaessa tulisi kiinnittää huomiota etenkin hyvään luonteeseen ja se voi kompensoida puutteita ulkonäössä, mutta ei terveydessä. Rotukerho kannustaa käyttämään koiria luonnetestissä, MH-luonnekuvauksessa tai käyttäytymisen jalostustarkastuksessa.

Käyttöominaisuudet

Käyttöominaisuuksien osalta rodussa ylläpidetään rodun alkuperän mukaista paimennusviettiä sekä muita harrastuskoiran tarpeellisia ominaisuuksia kuten miellyttämishalua, saalisviettiä ja hyvää hermorakennetta.

Terveys ja lisääntyminen

Jalostustavoitteena on ylläpitää rodun hyvää terveyttä sekä lisääntymiskykyä. Jalostukseen käytettävien koirien tulisi olla mahdollisimman laajasti terveystutkittuja. Kasvattajille suunnataan sekä kyselyitä että luentoja terveyden edistämiseksi.

Ulkomuoto

Ulkomuodon osalta tavoitteena on rodun yhtenäistäminen selkeästi tunnistettavaksi roduksi. Ulkomuotoa jalostamalla voidaan taata korrektin ja kestävä rakenteen säilyttäminen sekä kokoon liittyvien haasteiden hillitseminen. Tunnistettavuuden lisäämiseksi tulisi keskittyä koirien kokoon yhtenäistämiseen.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suositukset jalostukseen käytettävien koirien ja yhdistelmien ominaisuuksista.

Kohde	Jalostussuositus
Lonkat	Toivottavaa käyttää lonkiltaan terveitä koiria (A tai B). C-lonkkainen tulisi yhdistää vain terveeseen (A).
Kyynärät	Suosittelaa käytettäväksi vain terveitä (0/0).
Polvet	Molemmilla vanhemmilla olisi hyvä olla voimassa oleva polvilausunto 0/0.
Selkä	Selkien kuvaamista (LTV, VA) suositellaan arvokkaan tiedon keräämiseksi. LTV1-4-diagnoosin saanut suositellaan yhdistettävän ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin (LTV0). VA1 diagnoosin saanut suositellaan yhdistettäväksi ainoastaan terveeseen tutkittuun kumppaniin (VA0). VA2-4 sekä oireilevia koiria ei suositella jalostukseen.
Silmätarkastus	Suosittelaa tarkistusta myös ennen laajennustippojen laittoa. Suosittelemme seuraamaan Kennelliiton ohjeistusta koskien eri silmätauteja. Jalostukseen käyttämättömät koirat suositellaan tutkittavaksi ainakin kerran aikuisiässä. Pentueet suositellaan silmätarkastettavaksi 6-8 viikon iässä ennen luovutusta.
Ehdoton kieltä	Kennelliiton vaatimusten mukaan (merle-merle ja töpö-töpö yhdistelmät kiellettyjä)
Ulkomaisia uroksia koskevat poikkeukset	Rotukohtainen erityisehto
Jalostuskoiran ikä	PEVISA:n mukaan
Jalostusrajoitukset	PEVISA:n mukaan
Purenta ja hampaisto	Suosittelavaa olisi käyttää jalostukseen koiria, joilla on leikkaava purenta ja täysi hampaisto. Koiria joilta puuttuu enemmän kuin 3 hammasta ei suositella jalostukseen. Koira, joilla ei ole täysi hampaisto, suositellaan yhdisteltäväksi vain täyden hampaiston omaavan kumppaniin.
Luonne ja käyttötulokset	Suosittelaa luonnetestiä tai MH-luonnekuvausta tiedon keräämiseksi. Suositellaan PAIM-T koetta rodunomaisen käyttötarkoituksen selvittämiseksi.
Geenitestit	<u>Silmätaudit:</u> Multifokaalinen verkkokalvon sairaus (CMR1), tappisolurappeuma (CD), collien silmätauti (CEA), etenevä sauva-tappisolurappeuma (prcd-PRA), perinnöllinen harmaakahi (PHC; HSF4-geeni) <u>Muut:</u> Etenevä selkäydinrappeuma (DM), lääkeaineliherkkyys (MDR1), hyperurikosuria (HUU), kondrodystrofia (CDDY)
Muuta huomioitavaa	Ei muuta huomioitavaa.

Suositus yksittäisen koiran maksimijälkeläismäärälle

Suositus on määrätty PEVISA:ssa uroksille, nartuilla saa olla enintään viisi pentuetta.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Kohde	Tavoitteet	Toimenpiteet
Jalostuspohja	Kasvattajien ja harrastajien valistus jalostuspohjan laajentamiseksi. Geneettisen monipuolisuuden vaaliminen tuontikoirien ja ulkomaisten koirien avulla.	Narttujen omistajien neuvonta uroksen valinnan suhteen ja tiedon lisääminen ulkomaisten urosten käytöstä. Tuontiohjeistuksia.
Terveys	Seurata ja selvittää Suomen koirapopulaation tilannetta terveyden- ja lisääntymisen suhteen. PEVISA-ohjelman seuraaminen ja ylläpitäminen. DNA-testaamisen seuranta.	PEVISA-ohjelmassa ja jalostussuosituksissa tulee ilmi vaatimukset ja suositukset. Seuranta Koiranetistä. Terveyskysely ja tietokanta koirien omistajille. DNA-tulosten seuraaminen. Terveystutkimuksista ja sairauksista ilmoittamiseen kehottava kampanja.
Luonne ja käyttöominaisuudet	Käyttöominaisuuksien säilyttäminen sekä avoimen, sosiaalisen, seurakoiraksi soveltuvan luonteen vakiinnuttaminen. Selvittää Suomen koirapopulaation laatua käyttäytymisen ja luonteen osalta.	Seuranta Koiranet (lajitilastot, luonnetestit, MH-luonnekuvaukset) ja luonnekysely koirien omistajille. Tiedon lisääminen luonnetestien tärkeydestä. Kannustetaan paimennustaipumuskokeeseen. Kerätään tietoa näyttelyarvosteluista luonteesta sekä EVA- ja HYL -tuloksista. Listataan koirat, joilla tulos on muu kuin "rodunomainen lähestyttäessä".
Ulkomuoto	Ulkomuodon yhtenäistäminen, ääriominaisuuksien hillitseminen, korrektin ja terveen rakenteen vaaliminen.	Tiedon (rotumääritelmä, JTO) jakaminen kotisivuilla. Materiaalia tuomarikoulutuksiin sekä rodun erikoiskoulutukseen osallistuminen. Analysoidaan yhdistyksen vuosikirjoihin tallennettuja näyttelyarvosteluja.

		Kerätään niistä tietoja mm. väristä, hampaista, rakenteista, luonteesta sekä EVA- ja HYL -tuloksista. Listataan koirat, joilla tulos on muu kuin "rodunomainen lähestyttäessä".
--	--	---

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Rodun vahvuudet	Rodun heikkoudet
- Miellyttämishaluinen ja omistajaansa kiintyvä luonne, joka soveltuu monenlaisiin elämäntilanteisiin - Hyvärakenteinen, liikkumaan tehty koira - Käyttöominaisuuksiltaan (fyysisesti ja psyykkisesti) monipuolinen rotu, moneen koiraharrastuslajeihin soveltuva - Jalostuskoirien positiiviset terveystulokset ympäri maailmaa. Suhteellisen terve ja hyvin tutkittu rotu ympäri maailmaa. Suomessa jalostuskoiria terveystutkitaan laajasti. - Maailmanlaajuisesti geneettinen morimuotoisuus on laajalla pohjalla ja rotukirjat ovat vasta sulkeutumassa (osittain avoin vielä 2021). Tuontikoiria on Suomessa runsaasti.	- Vaihtelevat luonneominaisuudet; liiallinen arkuus, liiallinen vartiointi- tai saalisviettisyy. - Rotumääritelmässä asetettujen hylkäävien virheiden (koko, rakenne) esiintyminen. -Ääriominaisuudet, esimerkiksi liiallinen turkki, liian iso tai pieni koko, luuston raskaus tai keveys. - Käyttöominaisuuksien liiallinen vaaliminen. - Rodun kotimaasta ei ole saatavilla tutkimustietoa ja tilastoja on kerätty suppeasta ja nuoresta koirakannasta. -Hännistä (pituuksista, terveydestä) tiedetään vähän, koska kotimaassa kaikki koirat typistetään eikä niistä pidetä rekisteriä. Typistysmääräykset ulkomailla vaikeuttavat tuontia ja jalostusvalintoja. Suomessa töpöhäntäisillä pitää olla geenitesti luonnontöpöhäntäisyyden todentamiseksi.
Rodun mahdollisuudet	Rodun uhat
- Ihmisten valveutunut kiinnostus monipuolista, tervettä ja aktiivista rotua kohtaan. - Ulkomainen jalostusmateriaali ja yhteydet ulkomaisin kasvattajiin. -Rodussa löytyy kapasiteettia erilaisten työtehtävien (harrastuslajien) suorittamiseen ja rodulla on edelleen potentiaalia toimia myös työskentelevänä paimenkoirana.	- Koko edellä jalostaminen; tavoitellaan selkeästi rotumääritelmän alarajan koiria, tai jopa sitä pienempiä toy-koiria. -Rodun jakautuminen käyttö- ja näyttelylinjoihin. -Sukusiitosasteen kasvaminen ja samojen sukulinjojen runsas ja harkitsematon jalostuskäyttö (Koiranetin sukutaulut on liian suppeita näyttämään koko todellisuutta). - Käyttöominaisuuksien katoaminen (paimennustaipumukset, työmotivaatio), jalostuksen

	suuntautuminen pelkiksi seurakoiriksi. -Rodun suosion liian nopea kasvaminen
--	--

Varautuminen ongelmiin

Suositellaan jalostukseen käytettäväksi vain rotumääritelmän mukaisia, terveiksi tutkittuja ja luonteensa hyväksi osoittaneita koiria. Tiedotetaan avoimesti rodussa mahdollisesti esiintyvistä ongelmista.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Taulukko 23: toimintasuunnitelma

Vuosi	Tehtävä tai projekti
2022	Uuden luonnekyselyn laatiminen. Kyselyn yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. JTO:n ennakkotarkistus ja hyväksyminen yleiskokouksissa (Pieniamerikanpaimenkoirat ry ja SSKY). Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. Käyttäytymisen ja ulkomuodon jalostustarkastusprofiilien laadinta ja hyväksyttäminen Kennelliitossa.
2023	Rodun ensimmäisen JTO:n virallinen julkaiseminen ja uudet jalostussuosituksset. PEVISA-ohjelman uusiminen ja hyväksyminen yleiskokouksessa (Pieniamerikanpaimenkoirat ry ja SSKY). Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. Jalostusluennon järjestäminen.
2024	Uuden PEVISA:n voimaantulo. Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen. Tuontikoiraohjeistusten päivittäminen. Jalostustarkastuksen järjestäminen (käyttäytyminen ja/tai ulkomuoto).
2025	Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen. PEVISA:n päivittäminen koskien rekisteröinnin erikoisehtoja (MASCA ja ASDR-rekisteröinnit voimassa 31.12.2025 asti).
2026	Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto; tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen.
2027	JTO:n päivitys, sen työstäminen ja ennakkotarkistus. PEVISA:n työstäminen ja päivittäminen, uusien jalostussuosituksien laadinta. Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto; tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen.

2028	Päivitetyn JTO:n hyväksyminen hallituksessa (Pieniamerikanpaimenkoirat ry). PEVISA:n hyväksyminen yleiskokouksessa (Pieniamerikanpaimenkoirat ry ja SSKY). Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto: tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen.
2029	Päivitetyn JTO:n ja PEVISA:n julkaiseminen Terveys- ja DNA-kyselyn jatkuva yhteenveto; tulosten kartoitus ja analysointi. Rodun kehityksen seuraaminen, tietojen kerääminen.

JTO:n ja PEVISA:n vaikutusten seuraaminen

Pieniamerikanpaimenkoirat ry:n hallitus ja jalostustoimikunta seuraavat tämän JTO:n toteutumista ja PEVISA:n vaikutuksia seuraavista lähteistä:

- Kennelliiton tilastot: jalostustietokanta Koiranet (terveys, kilpailu- ja luonnetulokset, jalostustilastot, tuontikoirien määrä, rekisteröintien määrä jne).
- Näyttelyarvosteluiden kirjaaminen vuosikirjoihin ja niiden analysointi.
- Rotuyhdistyksen koiranomistajille suuntaamat luonne- ja terveystarkastusten tulokset, joilla saadaan arvokasta tietoa myös niistä koirista, joita ei ehkä koskaan tulla käyttämään jalostukseen tai esittelemään muutoin missään (näyttelyt, lajiharrastukset).
- Rotua arvosteleville ulkomuototuomareille kehitetty koulutusmateriaalista, ja siitä saatu palaute.
- Rotujärjestön kokoukset, harrastus- ja kesäpäivät, joissa rodun parissa toimivat ja rodusta kiinnostuneet voivat tuoda ajatuksiaan esille.

7. LÄHTEET

Eläinklinikka Huiskuhäntä, Purentavirhe, <https://www.huiskuhanta.fi/purentavirhe.html>, luettu 12.12.2021

ECVO Manual <https://www.ecvo.org/media/australianshepherd-standard-miniatureandtoy.pdf> luettu 4.3.2022

Evidensia, Hampaiden kehityshäiriöt koirilla, <https://evidensia.fi/hoitovinkit/hampaiden-kehityshairiot-koiralla/> sekä <https://evidensia.fi/hoitovinkit/koiran-alakulmahampaat-painavat-kitalakeen-tai-ikeneen/>, luettu 12.12.2021

Koirangeenit.fi, Hammaspuutokset, <https://www.koirangeenit.fi/projektit/tutkimusprojektit/hammassairaudet/hammaspuutokset/>, luettu 12.12.2021

Langevin, Mary et al., Whitehead research, <https://canine-whitehead-research.webnode.com/research/>, luettu 1.12.2021

Lappalainen, Anu ja Suomen Kennelliitto, perinnölliset sairaudet ja koiran hyvinvointi <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkkanivelen-kasvuhairio> sekä <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/kyynarnivelen-kasvuhairiot> ja <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/polvilumpion-sijoiltaanmeno-patellaluksaatio>, luettu 23.12.2021

Lappalainen, Anu et al. ja Suomen Kennelliitto, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset-selkamuutokset>, luettu 2.12.2021

Llera, Ryan et al. Retained Testicle, <https://vcahospitals.com/know-your-pet/retained-testicle-cryptorchidism-in-dogs>, luettu 12.11.2021

Mahlanen, Nina ja Suomen Kennelliitto, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/koiran-atopia> sekä <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/koiran-epilepsia>, luettu 11.11.2021

Miniature American Shepherd Sverige, Epilepsi, <https://www.miniatureamericanshepherd.se/halsahos-mas/epilepsi/>, luettu 9.11.2021

Miniature American Shepherd Club USA (MASCUSA), <http://mascusa.org>, luettu 5.11.2018

Miniature American Shepherd Club USA (MASCUSA) The Miniature American Shepherd – Standard Education Presentetation. <http://mascusa.org/docs/bsee/breed-standard-seminar-2014-03.pdf?fbclid=IwAR2ujAxdY-P7d9s28ed8Jci-ETxPrJzv6NKxzOZJ7yrKrZrZRG53vKZ95Bs>, luettu 3.12.2018

Movet, DM (Degeneratiivinen myelopatia), <https://www.movet.fi/tutkimukset/dm-degenerative-myelopathy-koira/>, ja MDR1, <https://www.movet.fi/tutkimukset/mdr1-multidrug-resistance-koira/> sekä Hyperuricosuria <https://www.movet.fi/tutkimukset/huu-hyperuricosuria/> ja katarakta <https://www.movet.fi/tutkimukset/hsf4-perinnollinen-katarakta/>, luettu 12.11.2021

MyDogDNA, breed information Miniature American Shepherd, https://www.mydogdna.com/crm/index.html#en/breeds/570dfa142933b81518dc3e21/miniature_american_shepherd/disorders, luettu 5.11.2018

Mäki, Katariina ja Suomen Kennelliitto, Tietoa jalostuksen tueksi <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi>, luettu 5.11.2018 sekä <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/merle-mutaatio-jalostuksessa>, luettu 12.12.2021

Pieniamerikanpaimenkoirat ry, Kondrodystrofia sekä Terveys, <https://pieniamerikanpaimenkoirat.fi/Kondrodystrofia-CDDY-ja-riski-v%C3%A4lilevyrappeumille-IVDD-rodussa#wbb1> sekä <https://pieniamerikanpaimenkoirat.fi/Terveys/>, luettu 30.11.2021

Suomen Kennelliitto, Koiranet jalostustietojärjestelmä <https://jalostus.kennelliitto.fi/frmEtusivu.aspx>, luettu 25.1.2020

Suomen Kennelliiton nettisivut, Koiran jalostus, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus>, luettu 12.11.2021

Suomen Kennelliiton nettisivut, T-box mutaatio, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/t-box-mutaatio-topohanta-homotsygoottisena>, luettu 20.12.2021

Suomen Kennelliiton silmänsairauksiryhmä, silmätarkastuseläinlääkärit Jalomäki, Sari & Pietilä, Elina sekä Vanhapelto, Päivi <https://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/yleisimmat-silmasairaudet>, luettu 23.11.2021

Suomen Pystykorvajärjestö, Hammaspuutokset, <https://spj.fi/rodut/suomenpystykorva/terveys/hammaspuutokset/>, luettu 12.12.2021

UCDavis <https://vgl.ucdavis.edu/test/cmr1>, luettu 4.3.2022

8. LIITTEET

[luettele liitteet ja liitä ne ohjelman perään]

Liite 1: pieniamerikanpaimenkoiran rotumääritelmä

Suomen Kennelliitto- Finska Kennelklubben ry

Ryhmä 1

FCI:n numero: 367

Pohjoismainen Kennelunioni

Hyväksytty: FCI 13.12.2019

Dansk Kennel Klub

Kennelliitto 16.4.2020

Hundaræktarfélag Islands

Norsk Kennel Klub

Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben

Svenska Kennelklubben

PIENIAMERIKANPAIMENKOIRA (MINIATURE AMERICAN SHEPHERD)

Alkuperämaa: USA

Vastuumaa: Unkari

KÄYTTÖTARKOITUS: Maatilojen paimenkoira.

FCI:N LUOKITUS: Ryhmä 1 lammas- ja karjakoirat (paitsi sveitsinpaimenkoirat). Alaryhmä 1 lammaskoirat. Käyttökoetulosta ei vaadita.

LYHYT HISTORIAOSUUS: Rotu kehitettiin 1960-luvun loppupuolella Kaliforniassa pienikokoisista australianpaimenkoirista. Tavoitteena oli pieni koko, aktiivisuus ja älykkyys. Rotu rekisteröitiin ensimmäisen kerran v. 1980 nimellä Miniature Australian Shepherd. 1990-luvun alkuun mennessä sen suosio oli kasvanut koko maassa ja sitä esitettiin erilaisissa harvinaisten rotujen näyttelyissä. Rodun ensimmäinen rotujärjestö MASCUSA perustettiin 1990, rotu rekisteröitiin nykyisellä nimellään AKC:ssa toukokuussa 2011 ja MASCUSA on sen kattojärjestö USA:ssa.

Rotua on käytetty erityisesti pienten kotieläinten kuten lampaiden ja vuohien paimentamiseen, mutta sillä on luonnetta työskentelyyn myös kookkaampien eläinten kanssa. Pientä kokoa suosittiin, koska sen ansiosta koira soveltui hyvin myös lemmikiksi. Erityisen suosittuja nämä koirat olivat hevosenäyttelyihin matkustavien hevosharrastajien keskuudessa, koska ne olivat älykkyytensä, uskollisuutensa ja kokonsa ansiosta erinomaisia matkakumppaneita. Tällä tavoin ne saavuttivat suosiota koko Yhdysvaltojen alueella.

Tätä nykyä rotua tavataan yleisesti kaikkialla Yhdysvalloissa ja myöskin ulkomailla. Se on olemukseltaan ainutlaatuinen: huomiotaherättävä, monipuolinen pieni paimenkoira, joka on kotonaan yhtä lailla maatilalla kuin kaupungissakin.

YLEISVAIKUTELMA: Pienikokoinen, Yhdysvalloissa kehitetty paimenkoira, hieman korkeuttaan pitempi ja luustoltaan keskivahva suhteessa koiran kokoon. Liikkeet ovat sulavat, vaivattomat ja

tasapainoiset. Rotu on erittäin ketterä, vahva ja sinnikäs ja kykenee työskentelemään hyvin vaihtelevissa maastoissa. Hyvin monipuolinen, energinen ja valpasilmeinen koira, joka on erittäin älykäs ja miellyttämishaluinen. Se on sekä uskollinen kumppani että luotettava työkoira. Keskipitkä, kohtuullisen karhea, kaksinkertainen karvapeite on yksivärinen tai marmoroitu ja siinä voi olla valkoisia ja/tai punaruskeita (tan) merkkejä. Häntä on luonnontöpo tai alkuperämaassa yleensä typistetty.

TÄRKEITÄ MITTASUhteITA: Rungon pituus mitattuna olkanivelen kärjestä pakarän kärkeen on hieman säkäkorkeutta suurempi. Vankkarakenteinen, luustoltaan keskivahva, luusto on kokoon nähden sopusuhtainen. Uroksilla ja nartuilla on selvä sukupuolileima, mutta kuitenkin urokset eivät ole liian raskaita eivätkä nartut liian hentoluustoisia. Runko on syvä ja vankka mutta ei liian raskas.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Älykäs, ensi sijassa työkoira, jolla on vahva paimennus- ja vartiointivietti. Erinomainen kumppani, monipuolinen ja helposti koulutettava koira, joka suorittaa sille annetut tehtävät reippaasti ja innokkaasti. Vieraita kohtaan pidättyväinen mutta ei ujo. Kestävä ja sinnikäs työskentelijä, joka kykenee sopeuttamaan käytöksensä ja tarmonsä kulloinkin vaadittavan tehtävän mukaan. Perheeseensä voimakkaasti kiintyvä, suojeleva, hyväluonteinen ja uskollinen.

PÄÄ:

Kallo: Päälaki on litteä tai hieman pyöristynä, niskakyhmy mahdollisesti hieman erottuva. Kallon pituus ja leveys ovat yhtä suuret.

Otsapenger: Kohtuullisesti erottuva.

Kirsu: Punaisilla ja punamarmoroiduilla (merleillä) koirilla kirsu on maksanväri- nen, mustilla ja sinimarmoroiduilla (merleillä) musta. Täydellinen kirsupigmentti on toivottavin, vähäinen kirsupigmentin puute on virhe.

Kuono: Kallon pituinen, keskipitkä ja kohtuullisen leveä, kapenee vähitellen kohti pyöristynä kärkeä. Kuono ei saa vaikuttaa turpealta, kulmikkaalta, suipolta tai löysähuuliselta. Sivulta katsoen kuonon ja kallon ylälinjat ovat hieman eriävät, kallon ylälinja laskee kevyesti kirsua kohti.

Huulet: Tiiviit, väriltään koiran väriin sointuvat.

Leuat / hampaat: Täydellinen hampaisto, leikkaava purenta. Tapaturman vuoksi katkenneet, puuttuvat tai värjäytyneet hampaat eivät ole virhe.

Silmät: Mantelinmuotoiset, hieman vinoasentoiset, eivät ulkonevat eivätkä syvälle painuneet, kooltaan suhteessa pään kokoon. Koiran väristä riippumatta toinen tai molemmat silmät voivat olla ruskeat, siniset, pätkinänruskeat, meripihkanväriset tai mikä tahansa näiden yhdistelmä, ja silmissä voi myös olla laikkuja ja marmorointia. Silmäluomet ovat täysin pigmentoituneet, punaisilla ja punamarmoroiduilla (merleillä) koirilla maksanväriset, mustilla ja sinimarmoroiduilla (merleillä) koirilla mustat. Ilme on valpas, tarkkaavainen ja älykäs, saattaa olla vieraita kohtaan varautunut.

Korvat: Keskikokoiset, kolmionmuotoiset ja korkealle kiinnittyneet. Koiran ollessa tarkkaavainen ne taivutuvat kärjistään eteenpäin tai asettuvat sivulle ruusukorviksi.

KAULA: Vahva kuiva, keskipitkä ja niskasta hieman kaartuva, sopusuhtainen ja sulavasti lapoihin kiinnittyvä.

RUNKO: Vahva ja lihaksikas.

Ylälinja: Sekä koiran seistessä että liikkeessä selkälinja on vakaa ja tasainen säästä lantioon.

Säkä: Lapaluut ovat pitkät, viistot ja litteät, kärjestään melko lähekkäin.

Selkä: Sekä koiran seistessä että liikkeessä selkä on vakaa ja tasainen säästä lantioon.

Lanne: Vahva ja ylhäältä katsottuna leveä.

Lantio: Kohtuullisen viisto.

Rintakehä: Täyteläinen ja syvä, ulottuu kyynärpäihin. Kylkiluut ovat hyvin kaareutuneet.

Alalinja ja vatsa: Alalinja on kohtuullisesti kohoava.

HÄNTÄ: Luonnontöpo on toivotuin. Maissa missä typistys on sallittua, typistetty häntä on suora ja pituudeltaan enintään 7,5 cm. Typistämätön häntä riippuu hieman kaartuvana koiran ollessa rauhallinen, koiran innostuessa tai liikkeessä se voi kohota ja kaartua voimakkaammin. (Huom. Suomessa typistyskielto.)

RAAJAT:

ETURAAJAT:

Yleisvaikutelma: Etuosa on vahva ja takaosaan nähden sopusuhtainen. Eturaajat ovat suorat, vahvat ja maahan nähden kohtisuorassa. Eturaajojen luut ovat soikeat mieluummin kuin pyöreät.

Lavat: Lapaluut ovat pitkät, litteät ja viistot, sään kohdalla suhteellisen lähellä toisiaan.

Olkavarret: Lapojen pituiset, olkavarren ja lapaluun välinen kulma on noin 90°.

Kyynärpäät: Kyynärpään etäisyys maasta on puolet säkäkorkeudesta. Sivulta katsottuna ne asettuvat suoraan sään alle. Kyynärpäät ovat tiiviisti rungonmyötäiset, eivät löysät.

Kyynärvarret: Suorat ja vahvat. Luut ovat poikkileikkaukseltaan enemmän soikeat kuin pyöreät.

Välikämmenet: Lyhyet, paksut ja vahvat mutta kuitenkin joustavat, sivulta katsottuna hieman viistot.

Etukäpälät: Soikeat ja tiiviit, varpaat tiiviit ja hyvin kaartuvat. Paksut, joustavat päkiät, lyhyet ja vahvat kynnet. Kynnet voivat olla minkä tahansa väriset. Kannukset tulee poistaa (maissa, joissa se on sallittua).

TAKARAAJAT:

Yleisvaikutelma: Takaosa on suunnilleen yhtä leveä kuin etuosa lapojen kohdalta. Lantion ja reisiluun välinen kulma on sama kuin lapaluun ja olkavarren välinen kulma eli noin 90°.

Reidet: Lihaksikkaat mutta eivät liioitellusti.

Polvet: Selvä polvikulmaus.

Kintereet: Lyhyet ja kohtuullisesti kulmautuneet.

Väljalat: Lyhyet ja takaa katsottuna yhdensuuntaiset, sivusta katsottuna pystysuorat.

Takakäpälät: Soikeat ja tiiviit, varpaat tiiviit ja hyvin kaartuvat. Paksut, joustavat päkiät, lyhyet ja vahvat kynnet. Kynnet voivat olla minkä tahansa väriset. Kannukset tulee poistaa (maissa, joissa se on sallittua).

LIIKKEET: Sulavat, vapaat, vaivattomat ja ketterät, tasapainoiset ja maatavoittavat. Etu- ja takaraajat liikkuvat suoraan ja rungon keskiviivaan nähden yhdensuuntaisesti, vauhdin lisääntyessä askellus lähestyy rungon keskilinjaa selän pysyessä vakaana ja tasaisena. Ravissa koiran pää on luonnollisessa asennossa, kaula ojentuneena eteenpäin ja pää suunnilleen ylälinjan tasolla tai hieman korkeammalla. Koiran tulee olla ketterä ja pystyä vaihtamaan suuntaa tai askellajia hyvin nopeasti.

NAHKA: Kohtuullisen paksu ja tiivis.

KARVAPEITE:

Karva: Karvapeite on kohtuullinen, karva laadultaan keskikarheaa, suoraa tai laineikasta, säänkestävää ja keskipitkää. Pohjavillan määrä vaihtelee koiran elinympäristön mukaan. Päässä ja raajojen etupuolella karva on lyhyttä ja pehmeää, eturaajojen takaosassa ja reisien takana on kohtuulliset hapsut. Kaulassa on kohtuullinen kauluri, joka on uroksilla voimakkaammin kehittynyt kuin nartuilla. Koira esitetään muutoin luonnollisessa turkissa, mutta karvaa voi trimmata korvista, käpälistä, välijaloista, välikämmenistä ja hännästä. Viiksikarvoja ei tulisi trimmata.

Väri: Väri voi vaihdella suuresti ja kaikki hyväksytyt värit ovat samanarvoisia. Hyväksytyt värit ovat musta, sinimarmoroitu (merle), punainen, maksanvärinen ja puna- tai maksamarmoroitu (merle). Marmoroidun (merle) koiran karvapeitteen värissä voi olla määrältään ja kooltaan erilaisia laikkuja tai pilkkuja.

Pohjavilla voi olla väriltään hieman peitinkarvaa vaaleampaa. Epäsymmetrinen laikutus ei ole virhe.

Punaruskeat merkit (tan-merkit) eivät ole pakolliset, mutta niitä voi olla seuraavissa paikoissa: silmien ympärillä, käpälissä ja raajoissa, rinnassa, kuonossa, kaulan alapuolella, naamassa, korvan alapuolella, rungon alapuolella, hännän alapuolella ja housuissa. Tan-merkit voivat vaihdella sävyltään vaaleasta kerma-beigestä tummaan ruosteenpunaiseen, ja koiran päässä, raajoissa, käpälissä ja housukarvoissa ne voivat sekoittua pohjaväriin tai marmorointiin.

Valkoiset merkit eivät ole pakollisia, mutta ne eivät myöskään saa olla liian vallitsevia. Valkoisessa värissä voi olla pilkkuja. Päässä valkoinen väri ei saa olla vallitseva ja silmien ympäristön tulee aina olla täysin värittyntä ja pigmentoitunut. Täysin värittyneet korvat ovat toivotut. Punaisilla, maksanvärisillä ja punamerleillä on maksanvärinen pigmentti silmäluomien reunoissa. Mustilla ja sinimerleillä on musta pigmentti silmäluomien reunoissa. Valkoisia merkkejä voi esiintyä kuonossa, poskissa, päälle, laukkina päässä, kaulalla osittaisena tai täydellisenä kaulurina, rinnassa, vatsassa, eturaajoissa, takaraajoissa kintereeseen asti, ja valkoinen voi ulottua ohuena juovana polveen. Rungon alapuolella voi sivusta katsoen näkyä hieman valkoista, joka ei saa nousta yli 2,5 cm kyynärpään yläpuolelle. Valkoisen kaulurin raja ihossa ei saa mennä säkää pitemmälle. Typistämättömän hännän kärjessä voi olla valkoista.

KOKO JA PAINO:

Säkäkorkeus: Urokset 35,5–46 cm Nartut 33–43,5 cm. Paino: Sopiva paino riippuu koiran koosta, sukupuolesta ja vahvuudesta.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

VAKAVAT VIRHEET:

- Epätyypillinen karvapeite
- Pystyt tai täysin riippuvat korvat
- 25–50 % pigmentinpuute kirsussa
- Korvassa valkoista yli 25 %

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen
- Muu kuin rotumääritelmässä määritelty koko (vähintään 6 kk iässä)
- Yli 50 % pigmentinpuute kirsussa
- Ylä- tai alapurenta
- Muut kuin rotumääritelmässä määritellyt värit
- Valkoiset laikut rungossa (mikä tahansa selvästi erottuva, yksittäinen valkoinen täplä tai laikku sään ja hännän välillä, selässä tai kyljissä kyynärpäistä taaksepäin)

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin. Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.